

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Analýza hlavní postavy v polské
minisérii *Kruk. Szepty słychać po
zmroku***

Kateřina Mrůzková

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jana Jedličková, Ph.D.

Studijní obor: Filmová, divadelní, televizní a rozhlasová studia

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Analýza hlavní postavy v polské minisérii Kruk. Szepty słychać po zmroku* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Můj obrovský dík patří Mgr. et Mgr. Janě Jedličkové, Ph.D. za vstřícnost, trpělivost a její cenné rady při vedení této práce a za podnětné připomínky k textu. Rovněž bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu a svatou trpělivost, kterou se mnou měli po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	6
1 Kritika pramenů a literatury	8
1.1 Pramen	8
1.2 Literatura	9
1.2.1 Konstrukce televizní postavy	9
1.2.2 Filmový a televizní noir	10
2 Metodologie	11
Konstrukce fikční postavy	11
2.1 Typologie znaků postavy	12
2.1.1 Předchozí znalost diváka	12
2.1.2 Jméno postavy	14
2.1.3 Vzhled postavy	14
2.1.4 Objektivní korelát	15
2.1.5 Dialog	15
2.1.6 Nasvícení a kamera	16
2.1.7 Akce	16
2.2 Typologie znaků performance	16
2.2.1 Práce s hlasem	17
2.2.2 Práce s obličejem	18
2.2.3 Gesta a práce s tělem	18
3 Postava noir	19
3.1 Žánr a televizní žánr	19
3.2 Postavy ve filmu noir	20
3.2.1 Televizní noir	21
3.3 Nordic noir	21
4 Kontextuální kapitola	25

5	Adam Kruk.....	29
5.1	Předchozí znalost diváka	29
5.1.1	Očekávání diváka v kontextu <i>nordic noiru</i>	31
5.2	Jméno postavy	32
5.3	Vzhled postavy	33
5.3.1	Dospělý Adam	34
5.3.2	Adam teenager.....	35
5.4	Objektivní korelát	35
5.5	Dialog	36
5.6	Nasvícení a kamera.....	38
5.7	Akce.....	39
5.8	Performance.....	41
5.8.1	Práce s hlasem	41
5.9	Práce s obličejem	41
5.9.1	Gesta a práce s tělem	42
5.10	Sławek.....	42
6	Shrnutí.....	46
	Závěr.....	48
	Seznam použitých zdrojů	49
	Prameny	49
	Literatura.....	50
	Obrazové přílohy	52
	Abstrakt	62
	Abstract	63

Úvod

Má závěrečná práce vychází z polské šestidílné detektivní minisérie *Kruk. Szepty słychać po zmroku*¹, která měla premiéru v roce 2018 na komerční televizní stanici Canal+. K výběru tohoto tématu mě vedl dlouholetý zájem o polský film a kulturu jako takovou. Rovněž mě ovlivnil můj desetiměsíční studijní pobyt ve Wroclawi, jakož i studium polštiny a můj zájem o tabuizovaná témata. Sérii režíroval Maciej Pieprzyc na základě scénáře Jakuba Korolczuka². *Kruk. Szepty słychać po zmroku*³ na první pohled zaujme svou pochmurností, blízkou *nordic noiru*. Nosným prvkem minisérie je její hlavní postava, vyšetřovatel Adam Kruk, který se díky novému případu vrací do míst, kde vyrůstal, a divákovi se tak odkrývá jeho pochroumaná historie. Příběh se odehrává především v současnosti, je doplněn o flashbacky pro dovysvětlení Adamova příběhu. Adam Kruk je lodžský policejní detektiv ve středních letech a se svou ženou čekají potomka. Rodinnou idylku náhle změní Adamův úraz, jeho následné léčení a převelení do Běloustoku, místa, kde vyrůstal v domově dětí. Zčista jasna se vedle Adama objevuje dospělá postava Sławka a nutí ho, aby nepochyboval nad převelením a bral ji jako možnost pomstít se za jeho smrt.⁴

Cílem mé práce je analyzovat konstrukci hlavní postavy Adama Kruka v rámci fikčního světa minisérie *Kruk. Szepty słychać po zmroku*⁵. Důvodem, proč jsem si vybrala právě Adama je fakt, že je ozvláštněna postavou alter ega – Sławek. Detektivů, kteří řeší svou minulost a jejich život se propojuje s vyšetřovaným případem je nespočet, ale jen málo z nich má zhmotnělé viditelné alter ega, které je katalyzátorem mnoha událostí.

Minisérie vyniká minimálně v polském kontextu atmosférou a aktualizací žánru *nordic noir*. Autoři minisérie se totiž pohybovali na poli tajemna, které spojili s tématem křesťanské víry, pohraničním folklórem, pašováním alkoholu a cigaret z východu a zneužíváním chlapců v domově dětí. Překvapilo mě, že v sérii *Kruk*.

¹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

² *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. FilmPolski.pl [online]. Łódź: Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi., 2019, 24.10.2019 [cit. 2020-07-18]. Dostupné z: <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1244898>

³ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

⁴ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

⁵ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

*Szepty slychać po zmroku*⁶ se objevilo téma sexuálního zneužívání dětí a následný vliv na jejich pozdější život. Toto téma bývalo tabuizované pro polskou produkci, jelikož polská vláda byla a je úzce propojena s katolickou církví, je velmi obtížné dostat materiál s podobnou tematikou mezi širokou veřejnost.⁷ S tématy, jako jsou například zneužívání dětí, potraty nebo zkorumpovanost církve, se polští diváci mohou setkávat zejména v posledních pár letech. Jedná se ale o produkce soukromých osob nebo společností. Státní finanční podpory se takovéto projekty mohou jen stěží dočkat.⁸ Pro příklad bych jmenovala film bratrů Sekielských *Nikomiu to neříkej*⁹, který se nesl na vlně otevřeného svěřování se obětí sexuálního zneužívání a byl vysíláný na platformě YouTube. V prvních dvou týdnech od svého uvedení měl film přes 11 miliónů zhlédnutí. Tato do nedávné doby tabuizovaná témata se tak postupně dostávají k divákům. Po uvedení filmů s podobnou tematikou se velmi často vzedme vlna diskuzí, která se bohužel vytratí stejně tak rychle, jak se objevila.¹⁰

V práci nejdříve vymezím metodologický postup použitý k analýze postavy Adama Kruka. Následně se zaměřím na postavu v kontextu *noir* seriálů. Dále pak představím fikční svět minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*¹¹, jehož fungování má významný vliv na postavu, a s těmito informacemi budu pracovat při analýze.

⁶ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

⁷ HARZER, Filip. *Konec tíživého mlčení?: ‚Doufám, že se něco změní,‘ říká režisér filmu o zneužívání dětí v polské církvi* [online]. 14.05.2019 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jen-nikomiu-nerikej-tomasz-sekielski-tylko-nie-mow-nikomiu-katolicka-cirkev_1905140615_haf

⁸ Tamtéž.

⁹ *Tylko nie mów nikomu* [film]. Režie Tomasz Sekielski, Polsko, YouTube, 2019.

¹⁰ HARZER, Filip. *Konec tíživého mlčení?: ‚Doufám, že se něco změní,‘ říká režisér filmu o zneužívání dětí v polské církvi* [online]. 14.05.2019 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jen-nikomiu-nerikej-tomasz-sekielski-tylko-nie-mow-nikomiu-katolicka-cirkev_1905140615_haf

¹¹ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

1 Kritika pramenů a literatury

Cílem této kapitoly je představení základního pramene a literatury, ze kterých vycházím ve své bakalářské práci. Jedná se především o literaturu týkající se konstrukce televizní fikční postavy a také o literaturu zabývající se fenoménem posledních let – *nordic noiru*. Přestože autoři pořad neoznačili jako *nordic noir*, ale pouze jako thriller, v mnoha recenzích¹², a dokonce i ve filmu o filmu (*making of*)¹³ se toto označení objevuje.¹⁴

1.1 Pramen

Východím a stěžejním pramenem mé analýzy je audiovizuální záznam detektivní minisérie *Kruk. Szepty slychac po zmroku*¹⁵. První ze šesti dílů detektivního thrilleru měl premiéru 18. března roku 2018 na vysílací stanici Canal+. Kvalit minisérie si povšimli dokonce i v zahraničí, kdy byla ještě v roce vzniku oceněna na 24. ročníku festivalu Mediamixx, zaměřujícím se na producenty a produkční společnosti. Zde získala cenu v kategorii *Nejlepší drama* (Best Drama) a *Nejlepší scénář* (Best Writing)¹⁶.

Tento pramen mám na originálním DVD nosiči, minisérie je opatřena anglickými a polskými titulky, druhé zmíněné jsou určeny pro neslyšící, to tedy znamená, že obsahují více informací (například deskripce zvuků a ruchů).

¹² KOZŁOWSKI, Konrad. Takiego serialu potrzebuje polska telewizja: Kruk – recenzja. In: *AntyWeb* [online]. Warszawa, 23.04.2018 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://antyweb.pl/takiego-serialu-potrzebuje-polska-telewizja-kruk-recenzja-przedpremierowa/>; CZAJA, Kamila. Spóźniony mściciel: "Kruk. Szepty slychac po zmroku" – recenzja finału. In: *SerialOwa* [online]. Częstochowa, 24.04.2018 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: <https://www.serialowa.pl/173244/kruk-szepty-slychac-po-zmroku-recenzja-final/>; POŁASKI, Krzysztof. "KRUK. Szepty slychac po zmroku": Polski western pełną gębą! Najsmaczniejszy serialowy kasek tej wiosny? In: *Telemagazyn* [online]. Warszawa, 18.03.2018 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: <https://www.telemagazyn.pl/artykuly/kruk-szepty-slychac-po-zmroku-recenzja-polski-western-pejna-geba-najsmaczniejszy-serialowy-kasek-tej-wiosny-63664.html>.

¹³ *Kruk. Szepty slychac po zmroku | z wizytą na planie | oryginalna produkcja CANAL+*. YouTube. CANAL Plus Polska. [vloženo 2018-03-08], [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=St3YJe_MC4A&feature=emb_title.

¹⁴ V polském jazyce se objevuje označení *skandinávská detektivka* (skandynawski kryminal) nebo *temná* či *černá detektivka* (mroczny, czarny kryminal).

¹⁵ *Kruk. Szepty slychac po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁶ *Kruk. Szepty slychac po zmroku*. *FilmPolski.pl* [online]. Łódź: Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi., 2019, 24.10.2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1244898>.

Vycházím-li ze své divácké zkušenosti, jsem si vědoma faktu, že titulky pro neslyšící odvádějí mou pozornost od obrazu, který je jedním z důležitých aspektů, jemuž se u analýzy tohoto audiovizuálního pramene věnuji. Proto jsem se rozhodla minisérii analyzovat bez „pomoci“ titulků. Má znalost polského jazyka je na komunikativní úrovni, nemám tedy problém porozumět a interpretovat přinejmenším hlavní myšlenky a teze. Bohužel do dnešní doby produkční společnost minisérii nenabízí s titulky v jiných jazycích, než které jsem uvedla. Je ovšem možné, že se dočkáme českého dabingu – soudě podle toho, že Česká televize získala vysílací práva na detektivní seriál *Belfer*¹⁷ z produkce Canal+. Citace z pramene nebo filmu o filmu, které uvádím v analýze, jsou mým vlastním překladem.

1.2 Literatura

1.2.1 Konstrukce televizní postavy

Zdrojem výčtu základních kategorií vytvářejících televizní postavu, které v této práci analyzuji je kniha *Television: Visual Storytelling and Screen Culture*¹⁸ Jeremyho Butlera. Butler a především kapitola *Budování příběhu: Postava, Herec, Hvězda (Building Narrative: Character, Actor, Star)*¹⁹, ve které se Butler, jak už sám název napovídá, věnuje postavám, hercům a hvězdám. Přitom vychází z konceptu konstrukce postav Richarda Dyera. Dyerova kniha *Stars*²⁰ se vztahuje primárně k filmovým postavám a jejich představitelům. Oba autoři se ve svých knihách zabývají konstrukčními znaky fikční postavy. Vzhledem ke stáří a filmovému zaměření Dyerovy knihy²¹ jsem se rozhodla, že ve své práci použiji relevantnější literaturu, kterou je *Television: Visual Storytelling and Screen Culture*.²²

¹⁷ *Belfer*. [televizní seriál]. Polsko, Canal+, 2016-2017.

¹⁸ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4

¹⁹ Tamtéž, s. 54-88.

²⁰ DYER, Richard. *Stars*. London: British Film Institute, 1998. ISBN 0-85170-643-6.

²¹ Tamtéž.

²² BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4.

1.2.2 Filmový a televizní noir

Nejdříve jsem v krátkosti přiblížila žánr s využitím knihy *Umění filmu*²³ od Davida Bordwella a Kristin Thompson. Tito autoři přibližují etymologii slova *žánr* a na základě příkladů vymezují vybrané žánry. Žánru se věnují především v kontextu filmu, občas ho vztáhnou i na jiná média, například na televizi. Tuto myšlenku, tedy chápání žánru jako jednotné kategorie pro všechna média, odmítá Jason Mittell ve své knize *Genre and Television: From Cops Shows to Cartoons in American Culture*²⁴. Vzhledem k tomu, že pramenem mé bakalářské práce je televizní pořad, využila jsem výklad žánru televizního média podle Jasona Mittella²⁵ jako druhý zdroj k mé definici. Ten totiž tvrdí, že v konceptu filmového žánru není počítáno s produkčními a diváckými praktikami, které jsou ale u televizního média klíčové.²⁶

Dále jsem zaměřila svou pozornost na samotný pojem *noir*. V krátkosti jsem představila historii a prvky *noiru*. Poté jsem čerpala z knihy Stevena M. Sandersa *An Introduction to the Philosophy of TV noir*²⁷, který na základě analýzy jednotlivých televizních pořadů představuje *televizní noir*. Sanders ale věnuje pouze několik vět k vymezení hranice mezi *filmovým* a *televizním noirem*. Posledním prvkem, který jsem představila je *nordic noir*. Jedná se o fenomén posledních několika desetiletí, který má kořeny v severské literatuře. *Nordic noiru* se věnuje několik knih a článků, jedná se zejména o monografie vztahující se k jednomu danému pořadu. Nejvíce ucelených informací o původu a znacích *nordic noiru* se objevuje v epizodě *Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction*²⁸ dokumentární série BBC Four *Timeshift*. V ní samotní autoři knižních předloh, ale například i herec a představitel hlavní postavy detektiva uvažují nad tím, proč je *nordic noir* tak populární. Čímž vlastně vymezují jeho znaky.

²³ BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.

²⁴ MITTELL, Jason. *Genre and television: from cop shows to cartoons in American culture*. New York, N.Y.: Routledge, 2004, xviii, 238 s. ISBN 0-415-96903-4.

²⁵ MITTELL, Jason. *Genre and television: from cop shows to cartoons in American culture*. New York, N.Y.: Routledge, 2004, xviii, 238 s. ISBN 0-415-96903-4.

²⁶ Tamtéž, s. 1.

²⁷ SANDERS, Steven M. a Aeon J. SKOBLE. *The philosophy of TV noir*. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2008. ISBN 978-0-8131-2449-0.

²⁸ *Timeshift*. Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction [epizoda dokumentárního seriálu], Velká Británie, 2011. [2020-08-08] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RiwObVhyoc8>.

2 Metodologie

V této kapitole přiblížím jednotlivé aspekty, které utvářejí postavu a které mohou být nositeli mnoha významů. K vlastnostem budujícím postavu jsem přistupovala většinou tak, jak je Jeremy Butler vysvětluje. Některé vlastnosti postav jsem rozšířila, jak to podrobněji popisují v této kapitole. K analýze konstrukce hlavní postavy polské detektivní minisérie *Kruk. Szepty słyhać po zmroku* využiji postupně analýzu všech níže zmíněných prvků postavy, které předkládá Jeremy G. Butler.²⁹

Konstrukce fikční postavy

Jeremy G. Butler se ve své knize *Television: Visual Storytelling and Screen Culture*³⁰ zaměřuje na televizní vyprávění. Televizním postavám se věnuje ve čtvrté kapitole nazvané *Building Narrative: Character, Actor, Star*³¹. Důležitost tématu této kapitoly odůvodňuje tím, že „bez postav by se neobešel žádný televizní příběh, a dokonce by bez nich nebyly ani televizní hvězdy. A zároveň, bez herců by nemohly existovat postavy.“³² (poznámka k překladu – slovo *charakter* v Butlerově knize vnímám a překládám jako postava).

V podkapitole *Budování postav*³³ (*Building Characters*) Butler řeší zejména diváckou recepci, která je podle něj postavena především na faktu, že televizní postavy velmi často nabývají lidské podoby – vypadají, mluví a v jistém smyslu se chovají jako lidé postaveni mimo fikční svět, diváci.³⁴ Pro diváka je tedy velmi snadné zaměnit fikční postavu za skutečnou osobou se skutečným životem za hranicemi televizního světa.

Tvorba fikčních postav je všeobecně prisuzována scénáristům, režisérům, producentům a dalším osobám podílejícím se na tvorbě televizního pořadu.

²⁹ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 54-66.

³⁰ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4.

³¹ Tamtéž, s. 54-89.

³² Tamtéž, s. 54.

³³ Tamtéž, s. 54-57.

³⁴ Tamtéž, s. 54.

Ve skutečnosti hlavní práci zde odvádí televize jako médium, které vytváří znaky postav³⁵. Těmito znaky se zabýval už Richard Dyer, ale jak jsem již napsala v kapitole *Kritika pramenů a literatury*, Dyer vztahuje tyto znaky na filmové médium. Butler z Dyera vychází a konvertuje tyto znaky na televizní médium. Diváci znaky interpretují nebo čtou podle různých faktorů – jejich chápání světa, televize nebo žánru; kontext (tj. program), ve kterém se postava objevuje; samotné sledování, které může být ovlivněno vnějšími (osvětlení místnosti, velikost obrazovky atd.) i vnitřními faktory (pocit hladu při sledování aj.).³⁶

2.1 Typologie znaků postavy

Nyní přejdu k již zmíněným znakům, kterým se Butler věnuje v podkapitole nazvané *Typologie znaků postavy (Typology of Character Signs)*³⁷. Znaky se v průběhu historie televizní tvorby ustalovaly, a proto je nyní diváci považují za samozřejmost. Jako příklad uvádí ženskou postavu s brýlemi – fakt, že nosí brýle, ji odlišuje od ostatních postav (zejména od těch ženských), a také ji dodávají na intelektu. Znaky jsou ovšem proměnlivé a vázané na dobu a kulturu – kouření je v dnešní době vnímáno jako prohřešek proti společnosti nebo dokonce jako něco nepřijatelného, kdežto v období 60. let se jednalo o naprosto přirozenou věc. Kulturně vázané znaky Butler popisuje na příkladu odlišného chápání barev kostýmů v západním světě a v asijských zemích.³⁸

2.1.1 Předchozí znalost diváka

Ještě před tím, než se divák na pořad začne dívat, se o postavě, jejím chování nebo postavení ve fikčním světě může dozvědět mnoho informací. K této dekonstrukci mu mohou pomoci producenti, kteří svůj produkt například žánrově zařadili. Vztáhnu-li to na postavu jako objekt mého zájmu, divák westernového seriálu nebude očekávat, že se v něm objeví postava princezny v nesnázích

³⁵ Tamtéž, s. 56.

³⁶ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 56.

³⁷ Tamtéž, s. 57-62.

³⁸ Tamtéž, s. 57.

(přestože i tato varianta je možná). Dalším prekurzorem může být předchozí divácká znalost herce, který postavu ztvárňuje. Taková předchozí znalost může být spojena nejen s tím, že divák viděl spin-off daného pořadu, ale divák mohl znát herce už i z jiného pořadu, a tak do jisté míry předpovědět, jaká daná postava bude³⁹. Polští diváci mohou znát herce Michała Żurawského z jeho filmových a televizních rolí již od roku 2004. Z větší části se v jeho herecké filmografii objevují postavy policistů, jen v různých obměnách (například ochranka⁴⁰, dozorce ve vězení⁴¹, podporučík⁴² nebo policista⁴³). Diváci, za předpokladu, že znali Michała Żurawského z jeho předchozích rolí, mohli vcelku bez váhání předpovědět, jakou postavu bude nejspíše ztvárňovat v minisérii *Kruk. Szepty slychać po zmroku*⁴⁴.

Divák se podle Butlera⁴⁵ může dozvědět o pořadu mnohé již z úvodní titulkové sekvence nebo z názvu pořadu. V těchto případech může dojít ze strany autorů například k vyobrazení vztahů mezi postavami. Pro obraznost uvádí příklad seriálu *Gilmorova děvčata*⁴⁶, ze kterého je divákovi zřejmé, kým jsou hlavní postavy seriálu.

Předchozí znalost diváka jsem se rozhodla rozdělit do dvou složek. První složka zahrnuje materiály, jakým plakát, název, herecké obsazení, trailer a úvodní titulková sekvence. Poslední zmíněná se sice objevuje v prvním díle až od druhé poloviny čtvrté minuty, ale v předchozích minutách nevystupuje hlavní postava, proto titulkovou sekvenci řadím k materiálům, které slouží k orientaci diváka ve vztahu k postavě Adama Kruka. V druhé složce předchozí znalosti diváka jsem se zaměřila na analýzu postavy Adama Kruka jako *nordic noir* postavy. Pozorovala jsem, zda minisérie naplňuje konvence *nordic noiru* v kontextu hlavní postavy.

³⁹ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 57.

⁴⁰ *Mała wielka miłość*. [film]. Režie Łukasz Karwowski, Polsko, 2008.

⁴¹ *Twarz w twarz*. [televizní seriál], Polsko, TVN, 2007-2008.

⁴² *Janosik. Prawdziwa historia*. [film]. Režie Agnieszka Holland, Katarzyna Adamik. Polsko, Slovensko, Česko, Maďarsko, 2009.

⁴³ *Jestem mordercą*. [film]. Režie Maciej Pieprzyca. Polsko, 2016.

⁴⁴ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

⁴⁵ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 57.

⁴⁶ *Gilmore Girls*. [televizní seriál]. USA, The WB, 2000-2007.

2.1.2 Jméno postavy

Dalším faktorem důležitým při budování postavy je její jméno. Jménem se postava odlišuje od ostatních postav a jméno s sebou nese určité charakterové vlastnosti. Jméno o své postavě může prozradit její vztah s ostatními postavami (jako příklad uvádí opět *Gilmorova děvčata*⁴⁷), může také nést kulturní odkaz, jak tomu bylo v případě Rickyho Ricarda ze seriálu *I Love Lucy*⁴⁸, upozorňující svým jménem na latinskoamerický původ nebo, v případě jména postavy Howarda Wolowitz⁴⁹, jde o odkaz k náboženským kořenům. Jména postav tedy v sobě mohou nést mnohem více, než je na první pohled zřejmé, čímž zvyšují divácká očekávání.⁵⁰

Slůvko mnohem více, jak uvádí Butler ve výše zmíněné větě, jsem ve své analýze rozšířila o analýzu vzájemných vztahů Adama Kruka a ostatních postav. Analýzu jsem provedla na základě toho, jak ho dané postavy minisérie oslovují. Vzhledem k jazyku zkoumaného pramene se toto rozšíření nabízelo. V kulturách, jejichž jazyky signifikantně rozlišují tykání a vykání je jmenné oslovování a vhodný výběr oslovení důležité.

2.1.3 Vzhled postavy

Butler vzhled postavy rozděluje do tří kategorií – obličej (a účes), tělo (postava a držení těla/póza) a kostým. Hlavní z tohoto výčtu, díky televiznímu stylu natáčení, je tvář. Jenže jak říká Butler, vzhledem k časté proměnlivosti a pomíjivosti se také jedná o velmi problematický aspekt k analýze.⁵¹ Na rozdíl od obličeje, tělesné vlastnosti jsou pro diváka mnohem čitelnější a mají jasnější významy. Svalnatá tetovaná postava vyjadřuje sílu a maskulinitu, naopak postava obézní a sexuálně neutrální ženy, jakou byla například *Roseanne*⁵², je spojována se

⁴⁷ *Gilmore Girls*. [televizní seriál]. USA, The WB, 2000-2007.

⁴⁸ *I Love Lucy*. [televizní seriál]. USA, CBS, 1951-1957.

⁴⁹ *The Big Bang Theory*. [televizní seriál]. USA, CBS, 2007-2019.

⁵⁰ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 58.

⁵¹ Tamtéž, s. 59.

⁵² *Roseanne*. [televizní seriál]. USA, ABC, 1988-2018.

stereotypem matky.⁵³ Dekódování těchto vlastností je ale také úzce spojeno s kulturními zvyklosti dané země. Třetí kategorií je podle Butlera kostým postavy, na který je možno nahlížet ze dvou hledisek, jež se prolínají. První hledisko je oblečení převládající v dané kultuře v prezentovaném období, druhým hlediskem jsou kostýmy vázané na žánr, jako například naprosto odlišné kostýmy od „běžného“ oblečení ve westernu nebo sci-fi.⁵⁴

2.1.4 Objektivní korelát

Pod pojmem objektivní korelát spatřuje Butler věc (rekvizitu nebo část kostýmu) a někdy i zvíře, které je spojeno s postavou a něco o postavě vypovídá. Do této kategorie dále řadí prostředí, tedy domov nebo práci, ve které postava „žije“.⁵⁵ Tento typ objektivního korelátu je typický zejména pro sitkomy nebo pořady, které využívají méně lokací nebo je prostředí vázané na žánr. Pro příklad objektivního korelátu Butler uvádí skateboard Barta Simpsona, který může o postavě říci například to, že je bezohledná a drzá⁵⁶. V případě postavy Adama Kruka je dle mého názoru objektivním korelátem fixační krční límec. Ten spojuje postavu mladého a dospělého Adama, když v poslední, z hlediska fabule, flashbackové scéně, leží Adam v nemocnici s fixačním límcem. Poté je postava Adama představena už jako dospělý muž, který po celou dobu trvání vyprávěného času musí nosit onu zdravotní pomůcku.

2.1.5 Dialog

O postavě se divák dozvídá nejvíce informací prostřednictvím dialogů. Butler dialogy chápe dvěma způsoby – první způsob chápání je *přímý*, kdy „postava A říká, že postava B je vrah“; druhý způsob tzv. *nepřímý*, který se zaměřuje na informace odhalované díky intonaci.⁵⁷ Analýzu intonace, která je úzce spojena

⁵³ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 58.

⁵⁴ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 59.

⁵⁵ Tamtéž, s. 59-60.

⁵⁶ Tamtéž, s. 60.

⁵⁷ Tamtéž, s. 61.

s hercovou prací s hlasem, jsem se analyzovala společně s hlasovou performance. Při analýze dialogu jsem se zaměřila na slovní mluvený projev. Butler v případě dialogů ale nepracuje s tím, že postava sama o sobě může také prozradit určité informace v dialogu. Postava stejně jako svým chováním, tak i obsahem sdělení dokáže o sobě prozradit některé informace, proto jsem svou analýzu doplnila i o tento způsob získávání informací.

2.1.6 Nasvícení a kamera

Některé technické aspekty natáčení mohou mít také vliv na celkové vnímání postavy. Odchytky od standardního natáčení a svícení se stávají významotvorným znakem.⁵⁸ Jako příklad uvádí Butler situaci, ve které je herec nasvícen zespodu, postava, kterou představuje, může být vnímána jako záporná. Většina diváků si způsob takové technické manipulace aktivně neuvědomuje.⁵⁹ Analyzovaná postava detektiva Adama Kruka je nasvícena většinou přirozeným světlem. Analyzovala jsem scény, kde autoři zesílili přirozený zdroj osvětlení nebo využili umělý, jako například při noční jízdě autem.

2.1.7 Akce

Dalším znakem vypovídajícím o postavě je to, co dělá, jak se chová. Podle Butlera akce a počínání postavy určuje to, kým postava je. Jednoduše řečeno, postava, která koná zlo, představuje zlo.⁶⁰

2.2 Typologie znaků performance

Části *Building Performance* a *A Typology of Performance Signs*⁶¹ se věnují aspektu herce a jeho práci při budování postavy. Herectví a performance je občas

⁵⁸ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 61-62.

⁵⁹ Tamtéž, s. 61-62.

⁶⁰ Tamtéž, s. 62.

⁶¹ Tamtéž, s. 62-66.

velmi těžké odlišit od jiných znaků postavy, které vznikly bez zásahu herce (viz výše popsané). A ze všeho nejtěžší je vůbec tyto aspekty popsat. Velmi často je performance spojována s gesty nebo dialogy, poněvadž herec ke své práci využívá tělo a hlas. Způsobem, jakým herec mluví, jak se pohybuje nebo jak se usmívá, představuje, jak se postava cítí.⁶² Na rozdíl od literatury, která svému vnímateli předkládá emoce skrze psaný text, u televizního média má divák přímý přístup k emocím postavy tím, že je vidí nebo slyší. I díky tomuto audiovizuálnímu projevu má divák pocit, že televizní postavy představují skutečné osoby. Butler tvrdí, že nelze rozlišit herectví na dobré a špatné, nýbrž je nutné na něj pohlížet jako na aspekt, který se během let mění, a i nahlížení na něj se tím proměňuje. Dále stanovuje čtyři hlavní aspekty, podle kterých je možné hereckou performance analyzovat – práce s hlasem, práce s obličejem, gesta a práce s tělem.⁶³

2.2.1 Práce s hlasem

Práci s hlasem Jeremy G. Butler rozděluje do čtyř podsložek – hlasitost, výška hlasu, tón a rytmus. Každá z těchto složek může mít rozdílný vliv na výsledný projev. Butler nabízí množství významů jednotlivých složek.⁶⁴ Tak například vysoká hlasitost může znamenat sílu, ale také děs a hrůzu. Na výšku hlasu je nutné pohlížet z hlediska pohlaví. Vysoký hlas je spíše typický pro ženy, kdežto hluboký hlas je přisuzován mužům. Nejobtížněji popsateľný, jak uvádí Butler, je tón hlasu, protože se liší člověk od člověka.⁶⁵ Různé tonální kvality vyjadřují nespočetné množství konotací v naší kultuře. Všechny je popsat by bylo zcela nemožné, i přesto jsou důležité pro analýzu postavy. Poslední složkou, kterou herec užívá při práci s hlasem, je rytmus. Pomalé tempo při popisu místa činu detektivem Columbem maskuje jeho rychlé deduktivní schopnosti, rychlá palba slov Lauren Grahamové svědčí o její kuráži.⁶⁶

⁶² BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 63.

⁶³ Tamtéž, s. 63.

⁶⁴ Tamtéž, s. 63.

⁶⁵ Tamtéž, s. 63.

⁶⁶ Tamtéž, s. 63-64.

2.2.2 Práce s obličejem

Práce s obličejem je pojem, který zahrnuje způsob užití obličeje jako výrazového prvku. Obličejové výrazy nejčastěji vyjadřují pocity a emoce postav. I nepatrné pohyby a variace pohybů obličejových svalů mohou mít svůj význam. Tyto významy ale nemusí být příliš jednoznačné. Určitý druh úsměvu může znamenat pobavení, jiný zase blahosklonnost a další například nedůvěru. Ze všech aspektů herecké performance je to právě práce s obličejem, která ze všech nejlépe vyjadřuje emoce postavy.⁶⁷ Michał Żurawský postavě komisaře Adama Kruka udržoval především neutrální výraz, téměř oproštěný od jakýchkoli emocí. Ke změnám jeho výrazu dochází ve chvílích, kdy postava, kterou ztvárňuje, trpí bolestmi nebo je v interakci s Cezary Łukaszewiczem, ztvárňujícím postavu Sławka.

2.2.3 Gesta a práce s tělem

Uvažování nad významy gest se datuje již od devatenáctého století. Významy gest však nejsou příliš jednoznačné. Jsou vázaná na kulturu a dobu, ve které jsou užívána.⁶⁸ Postava Adama Kruka se téměř neodlišuje svými gesty od jiných postav. K signifikantním rozdílům dochází, stejně jako v případě práce s obličejem, v souvislosti s občasnými bolestmi, které má, nebo při interakci s postavou Sławka.

⁶⁷ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, 64-65.

⁶⁸ Tamtéž, s. 65-66.

3 Postava noir

Záměrem této kapitoly je krátce představit problematiku postav objevujících se v kontextu *noir* obsahů. V mém konkrétním případě se jedná o hlavní postavu detektiva. Získané informace využiji v analytické podkapitole *Očekávání diváka vzhledem k žánru*, kde je aplikuji na vybranou postavu a vyhodnotím, jestli mnou vybraná fikční postava naplňuje žánrová očekávání či nikoliv.

3.1 Žánr a televizní žánr

Jak uvádí David Bordwell a Kristin Thompson ve své knize *Umění filmu*⁶⁹, „žánry se v průběhu času proměňují, tak jako filmaři přicházejí s novými odchylkami od starých vzorů. Slovo žánr je převzato z francouzštiny a slouží k označení druhu nebo typu.“⁷⁰ Většina badatelů se shoduje, že žánr nelze jednoduše definovat. Pro některé žánry je typický opakující se námět nebo téma (například u gangsterky), pro jiné je typický zase způsob prezentace (muzikál).

Jason Mittell se v úvodu své knihy *Genre and Television: From Cops Shows to Cartoons in American Culture*⁷¹ snaží čtenáře uvést do problematiky televizních žánrů. Podle něj je žánr slovo, jehož význam je všeobecně známý a jeho definice směřuje k tomu, že je to něco pevně daného – všichni s tím souhlasí a chápou ho na základní úrovni. Tuto tezi podporuje citovaným výrokem soudu, který se měl zabývat pornografií. Když došlo k situaci, kde měla být pornografie definována jako žánr, byla k tomu použita věta „*Vím, co to je, když to vidím*“ (*I know when I see it.*)⁷²

Podle Mittella není jednoduché televizní žánr určit a popsat ani pro vědce, a to především kvůli tomu, že vědci při analyzování televizních žánrů stále vycházejí z literárních a filmových žánrů. To je podle něj chybné, protože importované žánrové teorie jiných médií do televizních studií nejsou schopny

⁶⁹ BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.

⁷⁰ Bordwell a Thompson neuvádějí žádného konkrétního badatele.

⁷¹ MITTELL, Jason. *Genre and television: from cop shows to cartoons in American culture*. New York, N.Y.: Routledge, 2004, xviii, 238 s. ISBN 0-415-96903-4.

⁷² Tamtéž, s. 1.

reflektovat klíčové odlišnosti televizního média. Ústřední otázka mediálních vědců by měla znít takto: „*jak zapadají televizní pořady do historicky specifických systémů kulturní moci a politiky?*“⁷³ Přestože žánrová analýza jako paradigma nefunguje pro televizní obsahy stejně dobře jako pro film nebo literaturu, žánry zůstávají hlavním prvkem jak pro televizní průmysl, tak i pro diváky, a vyvolávají otázku, jak by se studie televizního žánru mohly teoreticky posunout vpřed.⁷⁴

3.2 Postavy ve filmu noir

Film noir zahrnuje filmy, které vznikly v Hollywoodu v 40. letech minulého století. Termín *film noir* byl použit ale až po druhé světové válce, v roce 1946, kdy se do Francie dostávaly i takové filmy, jejichž distribuce byla během války zakázána. Několik filmových kritiků v těchto filmech zaznamenali opakující temný tón. Díky tomu je začali nazývat *filmy noir*, tedy „černé filmy“. Styl těchto filmů vycházel zejména z expresionistických filmů populárních v Německu v druhé dekádě 20. století.⁷⁵

Filmy noir nejčastěji spadaly do žánrů crime drama a detektivních thrillerů. Ústřední postavou byl nejčastěji soukromý detektiv, jenž v příběhu sloužil i jako vypravěč nebo průvodce vyprávěním, které bylo i díky flashbackům velmi komplikované.⁷⁶ Mezi postavami převládaly pocity rozčarování, pesimismu, bezútěšnosti, mravního úpadku, zoufalství nebo paranoi. Hrdina velmi často pocházel z nižších společenských vrstev a podsvětí, kde byl přirozeně přítomen zločin a korupce. I z takového prostředí se díky své determinovanosti dokázal postavit svému osudu a v dospělosti se z něj stal detektiv, soukromé očko, vládní agent nebo policista. Hrdinové *noiru* byli v osobním životě osamělými lidmi, kteří bojovali o přežití, svůj boj obvykle prohráli na konci filmu. Velmi často byli nuceni (ať už lidskými slabostmi nebo temnou minulostí) opakovat své staré chyby. Byli totiž svedeni hlavní postavou, kterou byla žena. Ženská hlavní postava působila vizuálně velmi výrazně – často byla výrazně nalíčena, nosila rudou rtěnku, její

⁷³ MITTELL, Jason. *Genre and television: from cop shows to cartoons in American culture*. New York, N.Y.: Routledge, 2004, xviii, 238 s. ISBN 0-415-96903-4, s. 2.

⁷⁴ Tamtéž, s. 3.

⁷⁵ GERTZ, Gilan. *Film noir*. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2020 [cit. 2020-07-21].

⁷⁶ GERTZ, Gilan. *Film noir*. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2020 [cit. 2020-07-21].

kostým byl vyzývavý a celkově u její postavy dominovala rudá barva. Tyto ženské postavy byly přitahovány antihrdiny, v tomto případě především gangstery.⁷⁷

Témata směřovala pozornost k temné straně lidské přirozenosti. Atmosféra byla tvořena především úzkostí, hrozbou nebezpečí a až paranoidním podezřením, že se může něco pokazit.⁷⁸

3.2.1 Televizní noir

Steven M. Sanders se ve své knize *An Introduction to the Philosophy of TV noir*⁷⁹ snaží spíše analyzovat jednotlivé televizní seriály *noir*, než aby vymezil a popsal rozdíly *televizního* a *filmového noiru*. Občas se k tomuto rozlišení přiblíží. Hned na druhé straně píše, že „*televizní noir je historicky a koncepčně spjat s filmem noir, ale televizní noir nepředstavuje období nebo hnutí, jak tomu bylo u klasického filmu noir.*“⁸⁰ Obtížnost vytvoření jednotné definice *noiru* vysvětluje Sanders tím, že *televizní noir* představuje stylovou hru s temnými a psychologicky přesvědčivými tématy. Každé z těchto témat má mnoho aspektů, které se liší pořad od pořadu. Motiv, který *televizní noir* pořady spojuje je podle Sanderse „*vtažení hlavní postavy do problémů nevyřešenými konflikty z jejich problematické minulosti.*“⁸¹

3.3 Nordic noir

Tomasz Adamski se před svou analýzou seriálu *Jordskott*⁸² zabýval podstatou slova *nordic noir*. Píše, že „*pojem nordic noir, tak jako i neo-noir, překračuje rámeček toho, co nazýváme žánrem. Je mnohem příhodnější mluvit o stylu,*

⁷⁷ GERTZ, Gilan. Film noir. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2020 [cit. 2020-07-21].

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ SANDERS, Steven M. a Aeon J. SKOBLE. *The philosophy of TV noir*. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2008. ISBN 978-0-8131-2449-0.

⁸⁰ Tamtéž, s. 2.

⁸¹ SANDERS, Steven M. a Aeon J. SKOBLE. *The philosophy of TV noir*. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2008. ISBN 978-0-8131-2449-0, s. 5.

⁸² *Jordskott* [televizní pořad]. Švédsko, SVT, 2015-2016.

*estetice, konvenci nebo proudu – prostě o něčem mnohem širším, než je žánr.*⁸³ Přiklonil se k jednomu způsobu chápání *neo-noiru*, které vytyčuje v knize *Neo-noir: Ciemne zwierciadło czasów kryzysu*⁸⁴ její autorka Magdalena Kempna-Pieniążek. Zde je také možné nalézt obecný popis toho, co to vlastně onen *nordic noir* je: „*Termín nordic noir se pojí s literaturou, filmy a seriály, které vznikly ve skandinávských zemích a obsahují detektivní motivy. [...] Nordic noir je něčím natolik novým, že v polské literatuře mu, adekvátně k jeho popularitě, věnováno příliš mnoho pozornosti. Centrálním komponentem noir příběhů je samozřejmě zločin na pozadí temného, často deštivého města. Tak jako noir je typicky americký a jeho kořeny jsou v knihách Jamese M. Caina, Raymonda Chandlera a Dashiella Hammetta, tak i nordic noir je skandinávským fenoménem zakořeněným v knihách Maj Sjöwall, Pera Wahlöö nebo Henninga Mankella [...].*“⁸⁵

„*Skandinávie, utopická společnost, kde krásní lidé vedou idylické životy, je to pravé místo pro vraždu.*“⁸⁶ Touto větou začíná hodinový dokument z produkce BBC *Timeshift – Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction*⁸⁷, který byl poprvé odvysílán v roce 2011. Zde se především spisovatelé a novináři snaží divákovi vysvětlit, v čem tkví originalita a popularita *nordic noiru*. Podle nich jde o specifickou temnou atmosféru, která je budována nepříznivými geografickými podmínkami.⁸⁸

Dlouhé noci, spousta míst, kam ukrýt tělo, bahno, šed', zima – to vše vytváří originální atmosféru *nordic noiru*. Zimní krajina je pro skandinávskou fikci velmi signifikantní, typický je také bezútěšný horizont rozlehlé skandinávské krajiny, která nutí člověka cítit se vůči ní velmi malý. Neméně důležitou roli hraje v *nordic*

⁸³ *Panoptikum: Film / Nowe media – Sztuki wizualne* [online]. 27. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2018 [cit. 2020-07-22]. ISSN 1730-7775. Dostupné z:

<https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/panoptikum/issue/view/232/PAN%2020>, s. 111-112.

⁸⁴ KEMPNA-PIENIAŹEK, Magdalena. *Neo-noirciemne zwierciadło czasów kryzysu: Ciemne zwierciadło kryzysu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015. ISBN 9788380124165.

⁸⁵ *Panoptikum: Film / Nowe media – Sztuki wizualne* [online]. 27. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2018 [cit. 2020-07-22]. ISSN 1730-7775. Dostupné z:

<https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/panoptikum/issue/view/232/PAN%2020>, s. 111.

⁸⁶ *Timeshift*. *Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction* [epizoda dokumentárního seriálu], Velká Británie, 2011. [2020-08-08] Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=RiwObVhyoc8>.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

noiru severská frustrace, jejíž původ není jednoduše vysvětlitelný. Je možné, že pramení ze samoty, odlehlosti, počasí nebo délky slunečního svitu.⁸⁹

Maj Sjöwall a Per Wahlöö napsali 10 detektivních knížek, ve kterých se poprvé objevila myšlenka analyzovat soudobou situaci v zemi skrze detektivní fikci. *Nordic noir* tak podle slov Maj Sjöwall vznikl v druhé polovině 60. let, kdy s Perem Wahlöö vzali *police procedural* Eda McBaina a umístili ho do moderní Skandinávie, čímž přidali novou sociální úroveň.⁹⁰ Jejich detektiv Martin Beck je mnohými uznáván jako prototyp klasického skandinávského detektiva. Sjöwall v dokumentu při úvaze nad tím, proč je postava detektiva Becka tak oblíbená uvádí, že „čtenář mu věřil, protože byl realistický, ne romantický“.⁹¹ Lidskost postavy Martina Becka je obsažena například v jeho nelehkých vztazích se ženou, rodinou, ale i s jeho kolegy. Beck je pesimistický, zasmušilý, vůbec není hrdinský, ale je to muž, který přemýšlí nad svým místem v životě a v práci. Pochází z nižší společnosti, čímž zná problémy obyčejných lidí.⁹²

Na spisovatelskou dvojici navázal v roce 1988 Henning Mankell, který je tvůrcem inspektora Kurta Wallandera. Podle slov Kristera Henrikssona, herce, jenž ztvárnil postavu inspektora Wallandera ve stejnojmenném televizním seriálu, „je Wallander unavený, deprimovaný až sebevražedný alkoholik, samotář, který se bojí, že jeho dcera Linda, policistka, půjde v jeho šlépějích.“⁹³

Od konce druhé poloviny 20. století se *nordic noir* stával čím dál tím více populárním, ať už se jednalo o literaturu, filmy nebo televizní seriály. Popularita filmových a seriálových *nordic noir* produktů byla zaručena především díky tomu, že vycházely z knižních bestsellerových předloh. Nový trend do *nordic noiru* vnesl Jo Nesbø když doplnil své thrillerové příběhy o velké množství krve. Jeho detektiv Harry Hole byl specifický tím, že ho motivovala touha po tom, aby vrah věděl, že je lovnou zvěří a on je lovcem.⁹⁴

⁸⁹ *Timeshift*. Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction [epizoda dokumentárního seriálu], Velká Británie, 2011. [2020-08-08] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RiwObVhyoc8>.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

Shrnu-li výše zmíněné informace z jedné epizody britského dokumentární série *Timeshift*, za úspěchem a popularitou *nordic noiru* stojí příběh těžící z lokálních geografických podmínek a také specifický vyšetřovatel. Tento vyšetřovatel už není zkoušen ženami, jak tomu bylo v případě klasického *noiru*, ale spíše sám sebou.

4 Kontextuální kapitola

Jelikož nepředpokládám, že by polská televizní minisérie z produkce soukromé televize mohla být českému divákovi známá, rozhodla jsem se, že ji představím. Cílem této kapitoly je tedy krátké seznámení se s pramenem, který je výchozím pro mou analytickou práci.

Polská minisérie *Kruk. Szepty słyhać po zmroku*⁹⁵ byla vyprodukována a odvysílána televizní stanicí Canal+ na jaře roku 2018. Canal+ je soukromou televizní stanicí, která byla založena ve Francii a odtud expandovala v devadesátých letech⁹⁶ mimo jiné do Polska.⁹⁷ Polská televizní stanice není v běžném balíčku televizních stanic, ale nabízí pro polskou televizní krajinu *niche* obsahy, které šíří pomocí placených kanálů na satelitu nebo v dnešní době pomocí stále populárnější platformy VOD.⁹⁸ Předplatné diváků se tak z velké části podílí na financování televizní stanice.⁹⁹ Pokud se zaměřím na seriály, Canal+ svou produkci směřuje k žánrům marginálně zastoupeným na polském televizním trhu. Jde o detektivní žánry, zejména takové, které svou vizualitou a zápletkami můžeme zařadit mezi *nordic noir*. Tím se naprosto liší od produkcí lineárně vysílajících televizních stanic na polském trhu. Jejich konkurence svým divákům nabízí zejména žánry komediální a pořady reality TV. V porovnání s českou televizní krajinou, té polské zásadně chybí detektivky. Canal+ vysílá na 12 televizních kanálech, většina vysílaných obsahů je zahraniční produkce, což ho také odlišuje od konkurenčních televizních stanic.¹⁰⁰ *TVP*¹⁰¹ nebo například *TVN*¹⁰² vysílají z velké části vlastní polské pořady.

⁹⁵ *Kruk. Szepty słyhać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

⁹⁶ KOPAŃKO, Karol. *Canal+ wraca do korzeni: Oto blisko 25 lat historii marki w Polsce* [online]. 27.09.2019 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.spidersweb.pl/2019/09/canal-historia.html>

⁹⁷ Když se v této práci zmiňuji o televizní stanici Canal+, mám tím na mysli tu polskou televizní stanici.

⁹⁸ Video na vyžádání (Video on Demand).

⁹⁹ Společnost Canal+ svým zákazníkům dále nabízí internetové a telefonní služby.

¹⁰⁰ O firmie. *Canal+: Platforma* [online]. Varšava [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://pl.canalplus.com/o-firmie>

¹⁰¹ Polská veřejnoprávní televize. Není plně veřejnoprávní, jak tomu je u ČT, je spolufinancována z polské státní pokladny.

¹⁰² Polská soukromá televizní stanice.

Natáčení detektivní minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*¹⁰³ probíhalo z větší části v Podleském vojvodství, které přímo sousedí s Běloruskem. Michał Żurawski, představitel hlavní postavy Adama Kruka, řekl o této lokalitě následující: „*Jsou to takové terény, že se v nich může točit jak historický, tak i současný film, protože vlastně nevíte, kde jste. Ty dřevěné domečky, celý ten podleský folklór a multikulturalismus jsou něco opravdu výjimečného.*“¹⁰⁴ Výběr lokací – pohraničí a venkov, jen podkreslují příběh opředený tajemstvím. Podle režiséra Macieje Pieprzycy spočívá originalita minisérie ve spojení detektivního žánru s magickým realismem, pro který jsou mimo jiné typické mýtické nebo magické prvky. Ty jsou v tomto případě ukryty v lidech a místech na vesnicích na východě země, tam, kde se spolu mísí jazyky, kultura a v neposlední řadě náboženství.¹⁰⁵ Je to přesně ten svět, jaký scénárista potřeboval pro svůj příběh, neboť podle něj „*v tom světě se dějí překvapivé věci, tak trochu nevysvětlitelné, ale rozumíme, proč se dějí.*“¹⁰⁶ Dodává, že takový svět, který vytváří záhady, je pro něj fascinující.¹⁰⁷

Pro převyprávění příběhu jsem zvolila popis fabule, protože do příběhu vstupují nenadálé události a informace, že pokud bych měla popsat „jen“ syžet, nemuselo by to být pro nezasvěceného diváka značně nepřehledné.

Policejní detektiv Adam Kruk žije se svou těhotnou ženou v Lodži. Po úraze (soudě podle krčního fixačního límce, který nosí už na začátku příběhu) musí brát léky na bolest, ty se ale nesou s antipsychotiky, jež v té době užívá. Jeho kamarád, lékař, předepisující mu léky na bolest, ho na tuto situaci upozorní. Tou dobou oznámí Adamovi jeho šéf, že je převelen na měsíc do Bělostoku, kde by měl pokračovat v práci při odhalování pašování cigaret z východu. Adamovi se tam ovšem nechce, šéf ale argumentuje tím, že Adam pochází z Bělostoku a předpokládá, že tam má i staré známé, kteří by mu ve vyšetřování mohli pomoci. Adam stále váhá, zda by měl otevřít staré rány v místě, ze kterého utekl. V ten den se také rozhodne, že dá na rady přítele lékaře a vyhodí antipsychotika do umyvadla v koupelně. Po chvíli, kdy poslední tableta spadne do sifonu, vstoupí do koupelny

¹⁰³ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁰⁴ *Kruk. Szepty slychać po zmroku / z wizytą na planie / oryginalna produkcja CANAL+*. YouTube. CANAL Plus Polska. [vloženo 2018-03-08], [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=St3YJe_MC4A&feature=emb_title.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

Sławek, jeho kamarád z dětství. Adam a Sławek se seznámili v domově dětí pro chlapce, kde oba žili. Adam Sławka před devětadvaceti lety vědomě vystavil sexuálnímu zneužití¹⁰⁸ a Sławek po něm nyní chce, aby jel do Běloustoku a pomstil se za něj. Sławek Adama fyzickým násilím přinutí k uposlechnutí.

Po příjezdu do Běloustoku řeší Adam jak případ pašování cigaret a běžné případy místního komisařství, tak i starý případ zneužívání dětí. Nedlouho po jeho příjezdu zmizí Rafałek, slepý vnuk místního vlivného podnikatele Morawského, jehož podnikání je zaměřeno na nelegální trh s cigaretami a alkoholem, a všechny síly se soustředí na jeho nalezení. Do únosu se připlou také nemalé peníze a pašerácká mafie.

Adam přichází na to, že případ uneseného Rafałka a pašeráků spolu souvisejí, a dokonce s tím souvisí i starý, v té době již téměř promlčený, případ sexuálního zneužívání chlapců. Slepého chlapce se podaří místní policii nalézt díky Bogdanovi Wasilukovi, o kterém si myslí, že je pachatelem. Šéf místní policie Tylanda si ho vezme i se svou podřízenou stranou a oba zabije takovým způsobem, aby to vypadalo, že Wasiluk zabil policistku a šéf policie ji jen bránil. Později se ale ukazuje, že se jednalo o nesprávného pachatele, a že pachatelem je Wasilukův syn Szymon. Szymon stejně jako Sławek touží po odplatě za sexuální zneužívání, které si prožil na vlastní kůži v době, kdy se dostal do dětského domova.

Zanedlouho poté dojde k tomu, že Rafałek brutálně ubodá svého dědečka kovovou jehlou na špíz na oslavě narozenin. On sám neví, že ten, koho zabil, byl jeho dědeček, šel pouze za vůní, jakou cítil během zajetí. Šlo o promyšlený plán Szymona, který se rozhodl zabít všechny násilníky z domova dětí. Bývalý vedoucí domova umírá při výbuchu v bytě Adama, kde ho věznil, aby mu neutekl a ke starým činům se přiznal. Nutno podotknout, že v tu chvíli Adam v bytě nebyl a výbuch nezpůsobil on.¹⁰⁹ Posledním člověkem, kterého se Szymon chce „zbavit“ je šéf policie. Překvapí ho v jeho domě, odkud ho odveze do staré továrny, kde se

¹⁰⁸ Adam měl přinést odpolední svačinu do pokoje, kde na něj čekali násilníci, on ale věděl, co ho v pokoji čeká a přemluvil Sławka, aby tam svačinu zanesl on. Protože nebyl v domově dětí natolik dlouho, aby se o zneužívání dozvěděl, nevědomky souhlasil. Sławek po nějaké době už nemohl snést psychický nápor zapříčiněný znásilněním a podřezal si žíly. Od té doby se ho Adam neumí zbavit ze své hlavy. I proto nejspíše užívá antipsychotika. To je ovšem mou domněnkou, v příběhu to není explicitně řečeno.

¹⁰⁹ Jednalo se o čin iniciovaný šéfem policie Tylandou, který se bál Adamova vyšetřování. Byl totiž také spojen s pašováním, a dokonce i se zneužíváním.

připravuje k vraždě. Adam je vysleduje a přichází spolu se Sławkem „za minutu dvanáct“. Szymon v Adamovi pozná hocha, o kterém se vyprávěly legendy¹¹⁰ a pobízí ho, aby šéfa policie zabil sám. Přestože ho nabádá i Sławek, Adam šéfa nezabije, a tak se Szymon chopí iniciativy a podřeže mu hrdlo. Když už Szymon ví, že všichni tyrani jsou mrtví, sám se zabije. Po pár dnech se se vším Adam svěří své ženě, řekne jí o své tajemné historii, kterou si musel projít, když byl malý, a dokonce jí řekne i o Sławkovi. V tu chvíli Sławek opouští nejen Adama, ale i celý příběh. Jeho odchod je demonstrován v posledním záběru – Sławek jako malý hoch odchází, jeho postava se opticky zmenšuje až je téměř přehlédnutelná.

¹¹⁰ Utekł z domova dětí po tom, co se Sławek zabil, čímž dal ostatním hochům naději na útěk. Cenili si ho pro jeho útěk, pokládali ho za vzor a přáli si, aby vrátil a pomstil svého kamaráda Sławka.

5 Adam Kruk

Tato kapitola je věnovaná samotné analýze hlavní postavy polské detektivní minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*¹¹¹. Analyzované vlastnosti postavy jdou jednotlivě za sebou tak, jak je uvádí Jeremy Butler¹¹². Nad rámec jsem zařadila část věnující se postavě Sławka. Jak v této kapitole uvádím, Sławek je s největší pravděpodobností součástí postavy Adama Kruka, proto jsem jeho analýze věnovala také prostor. Analýzy jsou podpořeny obrazovým materiálem, který slouží k dokreslení slovní analýzy. Tyto materiály¹¹³ jsem získala „vystřížením“ obrazovky, proto jejich kvalita trochu nižší, než jaká by byla například u oficiálních fotek.

5.1 Předchozí znalost diváka

Divák ještě před započítím sledování minisérie může přijít do kontaktu s plakátem (viz *Obrázek 1*). Na něm je vyfocen Michał Żurawský spolu s Cezary Łukaszewiczem. Żurawský má nepřítomný pohled – přestože se dívá před sebe, vnímatel nemá pocit, že by se díval na něj –, Łukaszewicz, stojící za ním, je o trochu menší a upřeně hledí na Żurawského. Z tohoto materiálu, který se nachází na přebalu DVD, může divák předvídat, kdo je hlavní postavou. Żurawský zde zaujímá okolo dvou třetin celkové plochy a tato dedukce je na místě. Łukaszewiczovi, stojícímu vzadu, je na plakátu vidět pouze hlava. Fakt, že se ani jeden z nich neusmívá, může vypovídat něco o jejich vztahu. Celkově situace zachycená na plakátu budí dojem, že Żurawský je podřízen Łukaszewiczovi a že právě jejich vztah bude ústředním motivem minisérie.

Dalším paratextem, se kterým potencionálně může divák přijít do kontaktu je trailer.¹¹⁴ První informace, kterou se divák dozvídá z traileru je název produkční společnosti, tedy Canal+ (viz *Obrázek 2*). V pozadí loga jsou zabírány opadané

¹¹¹ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹¹² BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 54-67.

¹¹³ K analýze plakátu přikládám obrázek toho plakátu, který se objevuje na přebalu DVD. Obrázek jsem stáhla z internetu.

¹¹⁴ Zdrojem videa traileru mi je DVD s bonusovými materiály. Oficiální YouTube kanál stanice Canal+ blokuje audiovizuální materiály pro sledování za hranicemi Polska.

stromy za noci. Už v prvních sedmi vteřinách tak divák dostává informace o tom, že atmosféra nebude zalitá sluncem, ba spíše naopak. Následně je z tohoto záběru možné usuzovat, že vzhledem k temné atmosféře podpořené realistickým zobrazením noční krajiny by se mohlo jednat o *noirový* pořad. Dále následuje smršť zhruba vteřinových záběrů, které nejsou chronologicky uspořádány. Divákovi, který minisérii ještě neviděl, nejspíše nebude jejich řazení dost dobře dávat smysl. Pokud se je divák nebude snažit analyzovat jako jednu linii vyprávění, mohou mu záběry přinést základní informace o záplectce¹¹⁵, žánru¹¹⁶, atmosféře¹¹⁷ nebo o postavě, která nejspíše bude v tomto příběhu hlavní, soudě podle toho, že poměrově je v traileru zobrazena ze všech postav nejdéle. Postava, kterou ztvárňuje Michał Żurawský, je v traileru představena jako postava, která svým chováním vybočuje z „normálu“. Má na sobě krční fixační límec, bílé gumové rukavice a na místě činu se pohybuje tak, že to vypadá, jako by se snažil vžít do role únosce. Oproti jiným postavám, které si hledí své policejní práce, působí postava Żurawského podivínsky až narušeně. Což je podpořeno následujícími záběry, kdy postava Żurawského je zobrazena, jak užívá léky ve větším množství, (viz *Obrázek 3*) nebo padá při omdlení na policistu (viz *Obrázek 4*). V posledních 20 vteřinách traileru se objevuje psaný materiál. Produkční společnost se tak snaží v divákovi vzbudit určitá očekávání na základě jejich divácké zkušenosti, když jim jsou předkládány indicie – žánrové označení, produkční společnost, režisér („*Od režiséra filmu ‚Jestem mordercą‘, Macieje Pieprzycy*“), jména představitelů dvou hlavních postav a až jako poslední¹¹⁸ se divák dozvídá název minisérie.

Posledním materiálem, který by mohl diváka před samotným sledováním narativu informovat o postavě ztvárněné Żurawským, je úvodní titulková sekvence. Ta se objevuje v každém díle po čtvrté minutě. U prvního dílu je ještě před prvním záběrem vložen citát Cormaca McCarthyho „*Jizvy mají divnou moc, připomínají*

¹¹⁵ Od sedmé do deváté vteřiny postava Adama Kruka říká „*Byl unesen jedenáctiletý chlapec.*“ Tato věta je podpořena záběrem na chlapce, který by vzhledem k jeho věku, mohl být tím uneseným.

¹¹⁶ Divák vidí policejní techniky, jak snímají otisky, v tu chvíli voice over říká „*Ani na oknech, ani na dveřích, nikde žádné stopy.*“

¹¹⁷ Od 40. vteřiny videa následuje scéna doprovázená hlasitým útrpným řevem, která je mučena v prázdném vagónu.

¹¹⁸ Pokud divák trailer viděl v sekvenci reklam v lineárním televizním vysílání, dozvěděl se název minisérie až na konci traileru. Pokud ovšem trailer viděl na internetu, je vhodné předpokládat, že se název minisérie objevil v názvu videa a divák je s touto informací seznámen nejdříve.

*nám, že minulost se opravdu stala.*¹¹⁹ Úvodní titulková sekvence začíná panoramatickým záběrem ze shora. Zabírá zimní neobydlené krajiny na břehu nějaké vody, nejspíše jezera, celý záběr je zahalen do bílého mlhového oparu. Záběr přechází do velkého celku, kterým jsou zabírány jednotlivé stromy ze země. Dále se kamera přesouvá k pohyblivé sošce, ta je vytvořena z pružné látky, svými vlastnostmi připomínající latex, matně bílé barvy. Pod onou látkou lze identifikovat několik postav na základě několika párů rukou. Díky svému výraznějšímu tmavšímu vzhledu je Michał Żurawski pod látkou nejlépe rozpoznatelnější. Postavy se snaží vymanit se zpod látky. Má to být nejspíše metafora Krukova života. Ten se snaží vymanit se z područí své temné historie, která je v tomto případě evokována onou látkou. Jména herců nejsou audiovizuálně spojeny s postavami, které představují. Z úvodní titulkové sekvence je tedy takřka nemožné předvídat děj, přestože pořadí jmen herců by mohla prozradit hierarchii jejich postav ve fikčním světě.

5.1.1 Očekávání diváka v kontextu *nordic noiru*

Očekávání diváka v kontextu *nordic noiru* vyžaduje jeho předchozí diváckou zkušenost s tímto typem pořadů. Divák, který takovou předchozí znalost má, by měl nejdříve v traileru rozpoznat, že se jedná o *noirovou* minisérii, protože tato informace není v žádném materiálu z výše analyzovaných materiálů explicitně uvedena. O *nordic noiru* diváka mohou informovat například recenze. Přisoudit minisérii *Kruk. Szepty słyhać po zmroku*¹²⁰ příslušnost k *noirové* kategorii může divák už i na základě zhlédnutí traileru, jak jsem uvedla v podkapitole *Předchozí znalost diváka*. Pokud tak učiní, může předpokládat, že hlavní postava vyšetřující nějaký zločin se bude potýkat jak s profesními, tak i osobními problémy zakořeněnými ve své historii, které ji budou pronásledovat v průběhu celého příběhu. Divák také může předpokládat, že hrdina bude původem z nižší nebo střední vrstvy, díky čemuž se bude jevit realističtější v daném prostředí. Realistické vnímání může být podpořeno výběrem lokací – pohraničí, venkovské prostředí, lokální mluva a podobně. Pokud si tedy divák dokáže všechny tyto prvky

¹¹⁹ *Kruk. Szepty słyhać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹²⁰ *Kruk. Szepty słyhać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

na základě traileru uvědomit, není pak při sledování minisérie *Kruk. Szepty słychać po zmroku*¹²¹ nijak překvapen, jelikož autoři využili všechny výše zmíněné znaky *noiru*.

5.2 Jméno postavy

Jméno je podle Butlera vlastnost postavy, kterou se postava odlišuje od ostatních, a které s sebou nese určité charakterové vlastnosti.¹²² S příjmením Adama Kruka se divák setkal, ač v té chvíli nejspíše nevědomky, již u samotného názvu – *Kruk. Szepty słychać po zmroku*¹²³ (v doslovném překladu *Vrána. Šepoty jsou slyšet po setmění*). Křestní jméno Adam na sebe nepoutá příliš velkou pozornost, jelikož se jedná o typické polské, řekla bych i slovanské, jméno. Jak jsem zmínila, příjmení Kruk, v překladu *Vrána* někdy také *Havran*, by mohlo odkazovat k Adamově temné minulosti, neboť právě tyto ptáci byli a jsou symboly temnoty a podsvětí, jak k tomu ostatně odkazuje báseň Edgara Allana Poa *Havran*.¹²⁴

Ve fikčním světě minisérie se žádná jiná postava nejmenuje Adam. Postavy, které přicházejí s Adamem do kontaktu, jsem rozdělila do tří skupin podle toho, jak ho oslovují. První skupinou jsou osoby jemu blízké. Jedná se především o jeho ženu, kamaráda lékaře, nadřízeného, Sławka a dva kolegy z Bělostoku. Vztah těchto osob, i díky neformálnímu oslovování a tykání, působí nenuceně a přátelsky. Jméno Adam, přestože je to v polském jazyce možné, nikdo nezdobňuje. Druhou skupinou postav jsou postavy, které analyzovanou postavu oslovují „Kruk“. Jejich vztah je značně odměřený nebo formální. Dále do této skupiny spadají postavy, které se objevují ve flashbaccích, vracejících diváky do časů, kdy Adam byl v dětském domově. Již první flashback začíná tím, že Adam zaklekl na zemi jednoho chlapce z dětského domova a drží mu těsně před okem tužku, takže to vypadá, že má záměr mu vypíchnout oko. Chlapec se ho snaží přemluvit, aby to

¹²¹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹²² BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 58-59.

¹²³ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹²⁴ KVASNICA, Jaroslav Monte. Krkavci: Vlci nebes. In: *IFauna* [online]. Brno, 2000, 01.01.2010 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://www.ifauna.cz/okrasne-ptactvo/clanky/r/detail/4689/krkavci-vlci-nebes/>

nedělal, a říká „*Kruku, už ti tak nikdy neřeknu, nikdy. Přísahám na všechno, přísahám, na co chceš. Přísahám na svůj život. Kruku. Kruku!*“¹²⁵ Situace se dále nerozvíjí, neboť Sławek oznámí, že přichází vychovatel. Těžko si domýšlet, jak Adama trestaný hoch mohl nazvat, ale vzhledem k Adamově reakci to nemohlo být nijak lichotivé.

Osoby, které Adama oslovují příjmením, mají k němu buďto pracovní vztah nebo se jedná o staré známé. V obou případech to ale působí, jako by chovali k Adamovi respekt nebo se ho báli. Poslední skupinou jsou postavy, které Adama Kruka oslovují „komisař“. Jedná se především o postavy, jež se s Adamem setkávají poprvé, tudíž neznají jeho jméno nebo jsou to postavy pracovně mu podřízené. Vztahy těchto postav jsou vůči Adamovi značně odměřené.

Postava Adama se svým jménem nijak nechlubí. Užívá ho pracovně, představuje se jako „*komisař Adam Kruk*.“¹²⁶ V tomto případě ihned po pozdravu postavy, se kterou má něco řešit, se sám od sebe představí. V situacích, ve kterých nevystupuje jako policista, ale například jako kolega nebo jako osoba bez známého postavení, není tím, kdo by se představoval jako první.¹²⁷ Soudě podle toho, co jsem uvedla v této podkapitole, Adam v dospělosti nevnímá své jméno jako důležité. Bere ho spíše jako svou přirozenou vlastnost a nijak na něj neupozorňuje. Na druhou stranu to, jak ho oslovují jiné postavy, vypovídá o jejich vztahu k němu.

5.3 Vzhled postavy

Tuto podkapitolu jsem rozdělila na analýzu vzhledu postavy Adama Kruka jako dospělého a jako teenagera. Podle mého názoru je to v tomto případě adekvátní, protože jednu součást Adamova kostýmu analyzuji také v podkapitole *Objektivní korelát* a je důležité vědět, že fixační límeček je součástí postavy Adama Kruka už od dospívání.

¹²⁵ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹²⁶ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹²⁷ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

5.3.1 Dospělý Adam

Vzhled postavy policejního vyšetřovatele Adama Kruka je od první chvíle spojen s fixačním krčním límcem (viz *Obrázek 5*), který nosí v každém díle. Syžet neřeší, co se mu předtím stalo, přesto fakt, že mu bylo ublíženo, je důležitý. Jak jsem již v předchozí *Kontextuální kapitole* zmínila, musí se rozhodnout, jaké léky bude brát, zda antipsychotika, nebo léky na bolest. Přestože dal přednost lékům na bolest, bolesti neustupují a ovlivňují jeho tělesnou schránku. Je možné, že byl před úrazem usměvavým a aktivním mužem, autoři ho ale chtěli představit jako člověka v bolesti a s tlumícími léky. Aby nebylo podezřelé, že krční límec a bolesti má po celou dobu trvání příběhu, schytá sem tam nějaké rány, které přiživují jeho bolest.

Adam je tmavovlasý čtyřicátník střední postavy a bílé pleti, příležitostný kuřák¹²⁸ (viz *Obrázek 6*) a často trpí bolestmi. Mezi manifestace jeho bolesti patří křeče v obličejí a po těle a celkově ztuhlé tělo (viz *Obrázek 7*), které není schopno pohybu v plné šíři. Ve tváři se mu zřídkakdy objeví úsměv, což také připisují bolestem, při nichž není běžné, aby se člověk smál. Vzhled jeho postavy je tak průměrný, že se příliš neodlišuje od jiných postav fikčního světa minisérie.¹²⁹ Tyto vlastnosti korespondují s jeho osobností – dospělý muž s určitou historií a tajemstvími, která jsou natolik bolestná, že udržují jeho duši v křeči.

Krukův kostým není nijak zvláště pestrý, na první pohled na sebe neupoutává pozornost. K obměně jeho kostýmu dojde až v posledním díle¹³⁰. Změna to ale není velká, vymění šedý vlněný kabát (viz *Obrázek 8*) za sepraný khaki kabát (viz *Obrázek 9*). Kostým postav samozřejmě souvisí i s ročním obdobím a místem, ve kterém se syžet zrovna odehrává. A vzhledem k tomu, že se minisérie odehrává na převážně na vsi a na předměstí v zimním období, tak Adam často nosí dlouhý kabát, pod ním má šedou mikinu, černé seprané kalhoty a nosí šálu, s níž alespoň trochu maskuje krční límec. Kostyméři se při vytváření kostýmu pro Adama drželi nevýrazných barev, kterým dominuje především šedá.

¹²⁸ Kouření je v narativu explicitně ukázáno hned v prvním díle, později se již ale neobjevuje.

¹²⁹ Pominu-li postavu bělostockého šéfa policie Tylendi, která je velmi obézní a odkazuje spíše k postavám hloupých amerických policistů, pijící kávu a pojídající koblihy celý den.

¹³⁰ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. 6. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

Dospělá postava Adama Kruka svým vzhledem neodpoutává pozornost od samotného příběhu. Adam, přestože se přestěhoval z velkého města, kde bývá móda odlišnější od té na vsi, nijak výrazně nevybočuje svým kostýmem od kostýmů ostatních postav. Jeho kostým není narativní, ale na druhou stranu diváka nenechá pochybovat o tom, že je Adam připraven na každou akci a nepotřebuje se například převléct do oblečení, které by mu umožňovalo více pohybu.

5.3.2 Adam teenager

První scéna, ve které je divákům představen Adam Kruk coby náctiletý hoch je ta, kterou jsem již popsala při analýze jména. Adam klečí na jednom hochovi z dětského domova, drží nad ním tužku a hádají se. Okolo nich stojí další hoši, obyvatelé tamního domova dětí.¹³¹ Adam v tomto kolektivu nijak nevyčnívá. Dalo by se říct, že žádný z hochů svým vzhledem nevybočuje. Mezi nimi se nenachází žádný Rom, nikdo z nich není výrazně obézní, nebo naopak viditelně podvyživený. Mírné odlišnosti lze pozorovat například u barvy vlasů, dle mého názoru je takový marginální rozdíl zanedbatelný. Kostýmy postav vystupujících ve flashbaccích si jsou velmi podobné. Jsou mdlých a nevýrazných barev, vypadají docela obnošeně, což vypovídá o době, do které diváky flashbacky vracejí – předrevoluční období. Tedy do doby, kdy v Polsku a jiných státech Sovětského svazu byl nedostatek naprosto běžného spotřebního zboží. Adam se v poslední flashbackové scéně objevuje na nemocničním lůžku a na sobě má krom pyžama ještě krční límec.

Postava mladého Adama, stejně jako postava dospělého Adama svým kostýmem a vzhledem v kolektivu ostatních postav na sebe nepoutá moc pozornosti. Krční fixační límec u postavy Adama je natolik významný, že se mu věnuji v následující podkapitole *Objektivní korelát*.

5.4 Objektivní korelát

Objektivní korelát je něco, co je spojeno s postavou po celou dobu vyprávění a vypovídá o ní. Butler navrhuje dvě možnosti nahlížení na objektivní

¹³¹ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

korelát. Zprv se může jednat o věc, která je s postavou spojena, většinou to je věc odkazující na žánr. A zadruhé, objektivním korelátem postavy může být chápáno také prostředí, ve kterém se nachází, například budova nebo domov či práce.¹³²

Jak jsem již popsala v podkapitole *Vzhled postavy*, postava Adama Kruka má prvek, kterému by bylo možné přiznat status objektivního korelátu. Jedná se o zranění, které se objevuje už na počátku syžetu. Tyto bolesti jsou manifestovány fixačním límcem. Dokonce se může zdát, že fixační límec ho provází celým životem. Ve čtvrtém díle ve flashbackové scéně shodil Adama vychovatel ze schodů, on se ocitl v nemocnici, kde měl na sobě právě fixační límec (viz *Obrázek 10*).¹³³ To je poslední scéna, ve které je Adam coby teenager ukázán. A právě v tu dobu se s ním poprvé od sebevraždy Sławka viděl.

Jeho objektivní korelát poukazuje na to, že se nikdy pořádně nezotavil jak z výčitek svědomí, tak ani z bolesti, kterou zažil v domově dětí. Což souvisí s Adamovou, a především Sławkovou hlavní motivací. Tou je pomsta za ohavné činy, jež byly provozovány na nezletilých chlapcích.

5.5 Dialog

Jeremy Butler rozdělil aspekt dialogu do dvou částí – přímý a nepřímý, přičemž u přímého dialogu získává divák explicitní informace o postavě od ostatních a u nepřímého dialogu se informace dozvídá z intonace. Nepřímý dialog související s hereckou performance jsem se rozhodla analyzovat v podkapitole *Typologie znaků performance*. Dva způsoby dialogu, které mají informační hodnotu, jsem rozšířila ještě o to, co o sobě říká sama postava. Na tento zdroj informací Butler pozapomíná, přitom je to právě sama postava, která o sobě ví nejvíce informací.

Velké množství informací, jak už to u expozice narativu bývá, je představeno v prvním díle. Nejinak tomu je i v případě minisérie *Kruk. Szepty*

¹³² BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 60-61.

¹³³ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. 4. díl. [televizní minisérie]. Polsko Canal+, 2018.

*slychač po zmroku*¹³⁴. Zásadní informaci o postavě Adama Kruka se divák dozvídá již od páté minuty prvního dílu, kdy se Adam baví s kamarádem lékařem na chodbě. Lékař se ho ptá: „*Bereš ještě antipsychotika?*“ Adam mu říká, že už moc ne, ale lékař mu dá ultimátum, „*Musíš si ujasnit, která bolest je větší, jestli bolest páteře, nebo ta v tvé hlavě.*“¹³⁵ Poukazuje na fakt, že postava Adama má nějaké psychické problémy, které se mohou záhy objevit, když Adam vysadí léky.

Po příjezdu do Běloustoku nastupuje Adam na místní policejní stanici, kde se setkává s tamním šéfem Tylendou. Tomu sdělí důvod jeho převelení, tedy vyšetřování pašování cigaret. O pár scén později šéf mluví s doposud neznámým mužem o Adamovi. „*Mám teď takový problém. Hele, poslouchej Marku, máme tady špicla. Přijel prý kvůli pašování, jakože prý hledá cigarety.*“¹³⁶ Jejich vzájemný dialog implicitně objasňuje postoj místních vůči Adamovi. Soudě minimálně podle užitého slova „špicl“ je jasné, že místní policie něco skrývá a rozhodně nejsou nadšeni z Adamova převelení.

Ve čtvrtém díle mluví Anna, Adamova žena, se svou matkou o svém manželském vztahu. Její matka jí vyčítá, že Adam není příliš doma a že to nutně musí znamenat, že to mezi nimi není dobré. Annu to rychle vytočí, zvýší hlas a začne matce vytýkat, že žila roky s jejím otcem tyranem. Celou debatu ukončí větou „*Adam mě nebije!*“¹³⁷ Je to jediná informace, kterou postava Anny explicitně o svém muži a jejich vzájemném vztahu řekne. Vypovídá to především o tom, že má Adam tolerantní zázemí v Lodži, které mu nestojí v cestě za prací a odplatou za Sławka.

Adam se o sobě a svém charakteru vyjádřil například během rozhovoru s dědečkem uneseného chlapce. Zoufalý dědeček, kterému nepomohly ani jeho konexe na místní policejní stanici, se obrátil na Adama. Jeho pozornost a naprosté nasazení v případě chtěl pan Morawský motivovat finančním obnosem, Adam ho však zastavil a řekl mu: „*Pane Morawský, jsem policistou, nechci najít vašeho vnuka proto, aby mi z toho něco káplo, ale protože je to moje práce.*“¹³⁸ Adama

¹³⁴ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹³⁵ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹³⁶ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹³⁷ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. 4. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹³⁸ *Kruk. Szepty slychač po zmroku*. 3. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

trochu naštválo, že si Morawský vůbec mohl myslet, že by si od něj vzal peníze. Má tedy své principy, které nechce porušovat.

Vzhledem k tomu, že postava Adama neplýtvá slovy, informace o něm a jeho minulosti se divák dozvídá především z flashbacků a jeho činů. Jako například při objasnění jeho prvního případu po převelení. Případ, který se místní policii nedaří uzavřít, vyřešil Adam do pěti minut a za pomoci pěti vět.

5.6 Nasvícení a kamera

Některé technické aspekty natáčení mohou mít také vliv na celkové vnímání postavy. Odchytky od standardního natáčení a svícení se stávají významotvorným znakem. Jako příklad uvádí Butler situaci, ve které je herec nasvícen zespodu, postava, kterou představuje, může být vnímána jako záporná. Většina diváků si způsob takové technické manipulace aktivně neuvědomuje.¹³⁹

Postava detektiva Adama Kruka je v záběrech nasvícena převážně přirozeným zdrojem světla. V rámci potřeb natáčení došlo k umělému zvýšení přirozeného zdroje světla, tato změna je patrná pouze v jedné scéně. Jedná se o situaci, kdy je Adam ve své kanceláři na policejní stanici v Bělostoku, snaží se objasnit únos malého chlapce a potřebuje si utřídit informace. Kamera zabírá Adama a jeho kolegyni Katarzynu proti oknu, za kterým lze pozorovat jeden zdroj velmi silného osvětlení ze slunce (viz *Obrázek 11*).¹⁴⁰ Scéna se odehrává ve čtvrtém díle, chvíli poté, co Adama prosí o pomoc a převzetí případu dědeček uneseného chlapce. Autoři tak nejspíše chtěli touto až přesvícenou scénou naznačit, že s Adamem přichází „nové světlo“ do případu. V dalších dvou níže analyzovaných scénách je postava Adama nasvícena umělým světlem. Je to scéna v autě a ve výtahu.

V prvním díle jede Adam se Sławkem v noci do Bělostoku. V této scéně Sławek spí, Adam se na něj během řízení podívá a bouchne se do hlavy (viz

¹³⁹ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4, s. 61-62.

¹⁴⁰ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 4. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

Obrázek 12).¹⁴¹ Při řízení v noci není běžné, aby vevnitř auta svítilo stropní světlo, zvláště pokud v autě někdo spí. Tento způsob svícení má za úkol přiblížit Adamovo pochybování nad tím, zda dělá dobře, když se řídí Sławkovou motivací po pomstě a je už na cestě do Bělostoku.

Další scéna, ve které je znatelná změna osvětlení postavy Adama Kruka, je ve čtvrtém díle. Adam a Sławek spolu jedou ve výtahu. Obě postavy jsou zabírány polodetailem, Adam má skloněnou tvář, proto není příliš osvětlena. Na rozdíl od něj, Sławkova tvář nasvícena je (viz *Obrázek 13*). V této scéně hraje hlavní roli Sławek, který přemlouvá a vydírá Adama, aby přestal řešit případ zmizelého chlapce a soustředil se na pomstu.¹⁴² Nasvícení tak v této scéně vede diváka k tomu, aby svou pozornost plně soustředil na postavu, která stojí sice za hlavní postavou, ale v danou chvíli má být právě ona tou hlavní.

5.7 Akce

V prvních deseti minutách prvního dílu, ve scéně, kdy Adama jeho Lodžský šéf posílá do Bělostoku, si Adam prohlíží krabičku cigaret. Není to sice explicitně řečeno, ale vzhledem k tomu, jak si ji Adam pozorně prohlíží, se s největší pravděpodobností jedná o pašované cigarety čili předmět jeho zájmu v Bělostoku. Adam se při pohledu na krabičku ptá šéfa – „*A jsou aspoň dobré?*“ Následuje rychlý střih a v následujícím záběru je detail Adama, jak si potahuje z cigarety, a hned v dalším záběru, celku, je vidět, jak Adam s šéfem stojí u okna a společně kouří.¹⁴³ Z tohoto počínání je možné usuzovat, že Adam svou práci policisty bere trochu s nadhledem a pravidla spíše nerespektuje. To vystihuje postavu komisaře Adama Kruka, který u každého řešeného případu v Bělostoku nedodrží stanovená pravidla pro vyšetřování, ovšem ve prospěch případu.

Další Adamovo chování, které je možné vyzorovat, je jeho podřízenost postavě Sławka. Sławkův dominantní postoj vůči Adamovi je zřejmý už od prvního dílu. Co je ale divákům zatajováno a postupně díky flashbackům objasňováno, je

¹⁴¹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁴² *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 4. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁴³ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

jeho motivace. Sławek Adama fyzickým násilím nutí k tomu, aby se pomstil za třicet let staré činy. Dominance vynucená násilím je podpořena ještě Adamovým pocitem viny, o němž se divák dozvídá primárně z flashbacků. V posledním díle, kdy je vše vyřešeno, se Adam svěřuje své manželce. Vypráví jí o svém kamarádovi z dětství Sławkovi, a o tom, co se mu v domově dětí stalo, a také že za jeho sebevraždu nese podíl viny.¹⁴⁴

Výše zmíněná dominance ale není tak silná, aby Adam odložil svou práci a směřoval pouze k pomstě. Demonstruje to například situace v druhém díle. Adam je v noci povolán k vyšetřování únosu malého chlapce. Adama telefonát probudí, ihned se začne převlékat z pyžama. V tu chvíli se objeví Sławek a ptá se ho, co dělá. Adam mu odpovídá „*Poslouchej, byl unesen malý chlapec, má jedenáct let.*“ Sławek ho chytí za hlavu a říká mu do tváře „*Kurva, co tě to zajímá! My tady máme jinou práci, nejdůležitější je naše věc! Jsme tu už nějakou dobu a nemáme vůbec nic.*“ Adam se mu dále snaží vysvětlit, že od zítra začne pracovat na „jejich“ osobním případě. Hádka trvá ještě minutu. V následujícím záběru už Adam přijíždí na místo činu. Z toho je patrné, že sice Sławek má na Adama vliv, jeho vliv ovšem není tak silný, aby Adam odsunul svou práci komisaře.

Poslední signifikantní chování Adama je patrné v posledním díle. Adam vystupuje Szymona Wasiluka, únosce a vraha, v opuštěné tovární budově. Wasiluk tam vězní šéfa místní policie Tylendu s úmyslem ho trýznivě zabít. Tylenda Wasiluka omráčí. Po chvíli se objeví Adam se Sławkem. V tom se Wasiluk probudí z omráčení, stojí za Tylendovými zády a nataženou rukou nabízí Adamovi nůž, jako by mu nonverbálně říkal, ať si poslouží a zabije Tylendu. Adam ale váhá, nic nedělá, nesnaží se odzbrojit Wasiluka, ale ani zabít Tylendu. Szymon už nechce dále čekat a podřízne Tylendovi hrdlo.¹⁴⁵ Z výše popsaného chování lze usuzovat, že Adam je sice policistou, tedy osobou, která lidi nezabíjí, ale trestá viníky, na druhou stranu je přeci jen hnaný Sławkem a pocitem viny za Sławkovu sebevraždu za pomstou. A po celou dobu času příběhu se snaží balancovat mezi těmito dvěma póly.

¹⁴⁴ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. 6. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁴⁵ *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. 6. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

5.8 Performance

5.8.1 Práce s hlasem

Postava Adama Kruka, které propůjčil svůj hlas Michał Żurawský má oproti jiným postavám minisérie odlišný hlas. Vyznačuje se velmi klidným a rozvážným tempem, to je přítomno po celou dobu trvání narace. Adamův mluvený projev v dialozích působí neafektovaně. Přestože má drsný tón, hlasem nevyjadřuje žádné emoce. Spíše doplňuje jeho fyzický stav plný bolesti. Żurawský se velmi často hluboce nadechuje, úpí a syčí bolestí. Právě tyto vlastnosti jsou v jeho hlase nejzřetelnější. Nejspíše i kvůli bolesti, v níž se postava Adama nachází, mluví tišeji než jiné postavy. Jeho tichý mluvený projev tak dává vyniknout hlasům ostatních postav.

Adam při vzájemných dialozích s ostatními postavami váhá minimálně po dobu jedné vteřiny, než odpoví. Působí to tak, jako by měl v hlavě spoustu myšlenek a pečlivě zvažoval, jak je správně formulovat. Pokud dojde do stádia, kdy je opravdu našťvaný, nezvyšuje hlas, ale hlasitost zastoupí jedním až dvěma sprostými slovy.

Pomalý temporytmus, tichý a klidný hlas Michała Żurawského vypovídá o postavě Kruka to, že není výbušné povahy, naopak je velmi rozvážný a vědomý si sám sebe, přestože trpí bolestí. Bolest ventiluje pomocí hlasových projevů bez využití slov.

5.9 Práce s obličejem

Michał Żurawský, představitel Adama Kruka, při hraní nepoužívá širokou škálu výrazových prostředků obličeje. Jeho výraz v obličeji je mimo jiné podmíněn tím, že má na krku fixační límec. Podle jeho neutrálního výrazu, který má téměř po celou dobu příběhu, to vypadá, že fixační límec značně limituje jeho mimický projev. Adam Kruk se neusmívá, dokonce ani na svou ženu.

Rozdíl v jeho mimice přichází při komunikaci s postavou Sławka. V tu chvíli se na jeho tváři objevuje pohrdavý, až našťvaný výraz. (viz *Obrázek 14*). To může hovořit o tom, jak postava Adama vnímá postavu Sławka. Żurawského

mimika naznačuje, že postavě Adama Kruka není příjemná postava Sławka a nejraději by se ji zbavila.

Výraz ve tváři Michała Żurawského, tím i postavy komisaře Adama Kruka je převážně neutrální, mění se zejména v době, kdy je v záběru sám v interakci s postavou Sławka. K další a poslední změně mimiky v hraní Michała Żurawského nastává ve chvílích, kdy postava Adama trpí bolestmi. Křiví svou tvář na znamení toho, že ho něco bolí (viz *Obrázek 15*).

5.9.1 Gesta a práce s tělem

Postava Adama a jeho herecký představitel v minisérii *Kruk. Szepty słychać po zmroku*¹⁴⁶ se projevuje významnými gesty pouze v případě, kdy postava trpí bolestmi. Jeho tělo se svírá a kroutí bolestí. Gestické projevy bolesti jsou přítomny v každém díle. Dokonce jsou natolik významné, že jsou viditelné v úvodní titulkové sekvenci (viz *Obrázek 16*), stejné pro každý díl. Tyto pohyby jsou natolik odlišné od běžných pohybů Adama nebo jiných postav, až je zřejmé, že má Adam co dělat, aby se pod náporom bolesti udržel na nohou.

5.10 Sławek

V této podkapitole se zaměřím na jeden aspekt, kterému se Jeremy Butler¹⁴⁷ ve výčtu znaků utvářejících postavu nevěnuje. Právě tímto aspektem je postava Adama nejvíce zajímavá a odlišná od klasických seriálových detektivů. Jedná se o jeho kamaráda Sławka z domova dětí. V následujícím textu se pokusím o úvahu nad tím, jak postava Sławka funguje ve vztahu k postavě Adama Kruka a jiným postavám.

Adam se se Sławkem seznámil již v den, ve kterém Sławek nastoupil do domova dětí.¹⁴⁸ Tou dobou byl Adam nejobávanějším obyvatelem domova dětí. Sławek se ale Adama nebál, protože byl první, s kým se seznámil. Neměl tak

¹⁴⁶ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁴⁷ BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4.

¹⁴⁸ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

možnost získat informace o hierarchii mikrosvěta dětského domova. Dozvěděl by se tak, že Adam je obávaným členem kolektivu chlapců domova dětí, který spolu obývali. Sławkova nebojácnost a výřečnost Adamovi trochu imponovala.

Sławek se stranil ostatních a držel se u Adama. Nejspíše v něm měl otcovský vzor, poněvadž jak sám Sławek řekl,¹⁴⁹ jeho otec mu zemřel. Zbyla mu po něm pouze foukací harmonika, kterou měl stále při sobě. O důležitosti foukací harmoniky svědčí i to, že přestože měl možnost ji směnit za sladkosti, nikdy to neudělal. Jak jsem již psala v *Kontextuální kapitole*, Sławek se neuměl sžít s traumatem způsobeným sexuálním zneužitím a spáchal sebevraždu.

Adam si moc dobře uvědomoval, že i on nese určitý podíl na jeho smrti. Proto se bouřil proti vychovateli. Situace vygradovala ve chvíli, kdy vychovatel našel pro Adama místo v jiném domově. Když odcházel se sbalenými věcmi, konfrontoval vychovatele jako jednoho z pachatelů a pokusil se ho zabít ukradeným nožem, aby pomstil Sławkovu smrt. Vychovatel se ovšem ubránil a shodil Adama ze schodů. Adam se poté probouzí na nemocničním lůžku. Tam kromě zdravotní sestry uviděl mrtvého Sławka, jak sedí na vnitřním parapetu (viz *Obrázek 17*).

Sławkova existence nebo způsob, jak v příběhu ožívá i po své smrti není vysvětlena. Dá se předpokládat, že se jedná o Adamovo zhmotněné alter ego, které se objevilo po zmařeném pokusu pomstít jeho smrt.¹⁵⁰ Adam sice jeho existenci potlačoval užíváním antipsychotik, ale na začátku syžetu musí Adam antipsychotika vysadit a začít užívat léky na bolest. S touto nově nastalou situací je spojeno znovu se objevení Sławka po Adamově boku, který poněkud násilně Adamovi vysvětluje svou motivaci, čili pomstu.

V příběhu jsou vyjma Adama pouze dvě postavy, které reagovaly na přítomnost Sławka. Nejdříve na něj reagovalo romské nemluvně. Adam na útěku před policií a mafií hledal pomoc u Romů. Ti ale spolupracovali s šéfem bělostocké policie a s mafií a chtěli Adama předat těm, kteří po něm pátrali. Sławek Adamovi poradil, aby se nejstaršího Roma zeptal, zda ví, co znamená výraz *mulo*. Ten odpovídá, že je to někdo, „*kdo po smrti zůstane na zemi, aby se pomstil těm, kteří*

¹⁴⁹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁰ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 4. díl, [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

*mu ublížili.*¹⁵¹ To nábožensky založené Romy mírně poleká, ale nevyvolá to v nich žádnou jinou reakci. Aby Sławek přinutil Romy Adamovi opravdu věřit, odejde do vedlejší místnosti. Tam provokuje nemluvně, které se rozpláče. Neutichající pláč přechází do až nadlidského vriskotu.¹⁵² Sławek tak podle všeho je, jak sám tvrdí, *mulo*. Explicitním vysvětlením slova *mulo* autoři vyjádřili pouze minulost a motivaci postavy Sławka, o způsobu existence jeho postavy to přesto nijak nevyovídá.

Druhou a poslední postavou, která pocítila existenci Sławka, byla stařenka. Když jel Adam autem po silnici, potkal střeňku, zastavil a nabídl ji, že ji odveze. Po cestě vedli rozhovor (viz *Obrázek 18*). Stařenka se Adama zeptala, „*Co tě bolí?*“¹⁵³, Adam ukázal na svůj krční límec, jenže pokus o vysvětlení toho, kolik rvaček prožil a přežil za poslední dobu, vzdal a odpověděl jen mávnutím ruky. Stařenka ale doplňuje svou otázku – „*ale v duši?*“¹⁵⁴ (pozn. Co tě bolí v duši?). Mezitím, co Adam uvažuje nad odpovědí, odpoví za něj Sławek. „*On nevěří v duši ani v Boha.*“¹⁵⁵ Bez žádného překvapení, že na její otázku odpověděl někdo jiný, někdo, kdo je mrtvý, stařenka zopakuje Sławkovu odpověď, čímž potvrzuje, že Sławka vnímá. Stařenka v příběhu představuje jakousi čarodějnici – s pomocí bylinek, pranostik a starých mouder pomáhá jiným postavám například navázat spojení s mrtvými. To se jeví jako jediné vysvětlení, proč právě tato postava dokázala interagovat se Sławkem. Ani v tomto případě není objasněn mechanismus existování Sławka v příběhu.

Ostatním postavám fikčního světa zůstává Sławek skryt, přestože s nimi „koexistuje“ ve stejném záběru, což může být pro diváky lehce matoucí. Autoři si dali záležet na tom, aby divák odhalil skutečnost, že je Sławek mrtvý a ve své podstatě neviditelný co nejpozději. Docílili toho například střihovou montáží. Třeba v prvním díle minisérie dosáhli toho, že divák nemá důvod si myslet, že Sławek nezapadá do fikčního světa. Sławek sedí u stolu spolu s Adamem, jeho žena Anna chystá na stůl oběd a ve chvíli, kdy postaví před Sławka talíř, chytne ji za ruku (viz *Obrázek 19*) a řekne „*Děkuji, ale opravdu si nedám, nemám hlad. Půjdu si*

¹⁵¹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 5. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵² *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 5. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵³ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 6. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁴ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 6. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁵ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 6. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

raději zakouřit.“¹⁵⁶ Zvedne se ze židle a zamíří k balkónu. Anna na něj nereaguje a sedá si na židli, na které před chvílí seděl. V tom se snaží Adam vysvětlit ženě, že nemá být naštvaná kvůli jeho převelení – „*Je to jen na měsíc, budu ti volat.*“¹⁵⁷ Sławek se po cestě na balkón otočí a Anně slíbí, že na Adama bude dávat pozor. Anna s pohledem upřeným do balkónových oken odpovídá: „*Jasně, že budeš.*“¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že se jedná o první minuty minisérie, divák, který vidí tuto scénu poprvé, nemá vůbec důvod se domnívat, že by Anna odpovídala Adamovi, ne Sławkovi.

Zajímavé je to, jak spolu Adam a Sławek koexistují. Sławek se ne vždy objevuje po boku Adama, nikdy se ale neobjevuje bez něj. Sławek se objevuje jen v určitých chvílích – především v situacích, kdy je Adam sám a přemýšlí, nebo když je blíž k pomstě za staré činy. Co ale postava Sławka dělá v jiných chvílích, není explicitně vyjádřeno. Vysvětlení může být dosti jednoduché – Sławek je pouze (až na výše zmíněné výjimky) v Adamově hlavě, jeho objevování se by tak teoreticky měl Adam ovládat. Pokud by tohle tvrzení mělo platit, cítím potřebu se zeptat na to, jakým způsobem něco, co je pouze v Adamově hlavě, dokáže potlačit pud sebezáchovy tak, že si Adam zmasakuje obličej o vodovodní kohoutek a málem se utopí. Tato scéna se odehraje po jejich opětovném setkání se po mnoha letech, kdy Sławek fyzickým násilím nutí Adama, aby jel do Bělostoku a pomstil se za něj.¹⁵⁹

Fungování postavy Sławka ve fikčním světě není úplně jednoznačné a vysvětlitelné. Jediným a nejlepším argumentem je dosavadní neprobádanost lidského mozku. Pokud bychom dokázali porozumět mozku, měli by autoři více argumentů pro podpoření Sławkovy existence. Tento pocit nevysvětlitelnosti a možnost mnoha různých interpretací a pojmenování vztahu mezi Sławkem a Adamem je dle mého názoru to, co činí postavu komisaře Adama Kruka výjimečným jak ve vztahu k postavám fikčního světa minisérie, tak i ve vztahu k jiným televizním detektivům.

¹⁵⁶ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁷ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁸ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

¹⁵⁹ *Kruk. Szepty słychać po zmroku*. 1. díl. [televizní minisérie]. Polsko, Canal+, 2018.

6 Shrnutí

Cílem této poslední kapitoly je sumarizace informací, které vyplynuly z analýzy postavy Adama Kruka. Policejní komisař Adam Kruk se divákovi v traileru může jevit jako až přehnaný podivín. Divák po zhlédnutí traileru předpokládá, že Adamova podivínskost bude ústředním motivem příběhu. To vše díky sestřihu záběrů, které ve své podstatě spolu nemají skoro nic společného. Autoři tak na základě těch nejvíce tajuplných záběrů chtěli v divákovi podpořit chuť se na minisérii podívat.

Pokud bych se ale zaměřila na postavu Adama Kruka v kontextu celé minisérie, jeho postava je vybudovaná spíše méně nápadně. Málo mluví, jeho kostým na sebe nepoutá pozornost, v jeho hlase a obličejí nejsou patrné výrazné emoce. Obrovskou dominantou postavy Adama Kruka je bolest. Bolest ovlivňuje všechny výše analyzované znaky a tlumí tak jejich možný účinek. Kvůli utrpení a bolesti, které Adam prožívá, se přibližuje k postavám reálného světa a naplňuje tak znaky postavy *nordic noiru*. Pro něj jsou typičtí hlavní hrdinové, kteří se díky osobním problémům na úrovni rodiny a práce, jeví mnohem realističtěji než klasičtí vyšetřovatelé. Přestože občas překročí pravidla nebo zákon, v práci mu takovýto přešlap tolerují, poněvadž ho většinou dovede ke zdárnému nalezení pachatele. Postava Adama Kruka dále naplňuje znaky *nordic noiru* díky svému původu. Pochází z chlapeckého domova dětí, tudíž z té nižší společenské třídy. Na rozdíl od *filmového noiru*, kdy je hlavní postava sváděna půvabnou ženskou postavou, dochází v tomto případě k aktualizaci – výrazná ženská postava je zaměněna za mužskou postavu alter ega.

Adam Kruk na první pohled nepříliš vybočuje z fikčního světa. To vše vede diváka k tomu, aby se zaměřil na vztah Adama se Sławkem. Ten je v minisérii popisován za pomoci flashbacků. Dále se pak dozvídáme postupně o motivaci Sławka a následně i Adama. Co v příběhu ale vysvětleno není a stává se proto záhadnou, je Sławkova existence. A je to právě snaha o odpověď na to, jakým způsobem funguje postava Sławka ve spojitosti s Adamem, která v divákovi přetrvává i po skončení minisérie. Na jednu stranu je to jasné. Adam je živá postava, kterou aktivně vnímají okolní postavy fikčního světa a Sławek je mrtvý a Adamovo alter ego. Přejít mezi Adamem a alter egem ale není popsán a nefunguje tak jednoduše

a vysvětlitelně jako v případě postav doktora Jekylla a pana Hyda. Sławka vnímá Adam a dvě další postavy. Důvod, proč právě tyto dvě postavy a ostatní ne není ze strany autorů nijak vyargumentován.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem vycházela z polské detektivní minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. Svou metodologii jsem opřela o Jeremyho G. Butlera, který v knize *Television: visual storytelling and screen culture* představuje výčet jednotlivých znaků postav, sloužících k její dekonstrukci. Dále jsem se zaměřila také na fenomén *nordic noir*. *Nordic noiru* jsem se věnovala především v kontextu hlavní postavy.

V analytické části jsem analyzovala postavu konstrukci komisaře Adama Kruka na základě jednotlivých znaků postavy, jak je popisuje Jeremy G. Butler. Nad rámec Butlerova výčtu znaků jsem zařadila ještě krátkou analýzu postavy Sławka. Právě touto postavou, svým alter egem, je Adam Kruk odlišný od běžných vyšetřovatelů. Zjistila jsem, že postava komisaře Adama Kruka je zkonstruována jako postavy hlavních vyšetřovatelů *nordic noiru* – jeho postava na sebe nepoutá příliš velkou pozornost, je tichý, kvůli množství osobních a někdy i pracovních problémů, ale také kvůli neutichající bolesti se velmi přibližuje reálným postavám, jak tomu u hlavních postav *nordic noiru* bývá. Adamova zdrženlivost a nevýraznost dávají vyniknout postavě jeho alter ega.

Neméně zajímavou analýzou by mohla být analýza právě Adamova alter ega Sławka. Za pozornost by stál určitě hlubší rozbor jeho existence ve fikčním světě minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*, která je dle mého názoru i názoru recenzí tím, co diváky na první pohled zaujme.

Seznam použitých zdrojů

Prameny

1. *Belfer*. [televizní seriál]. Polsko, Canal+, 2016-2017.
2. *Gilmore Girls*. [televizní seriál]. USA, The WB, 2000-2007.
3. *I Love Lucy*. [televizní seriál]. USA, CBS, 1951-1957.
4. *Janosik. Prawdziwa historia*. [film]. Režie Agnieszka Holland, Katarzyna Adamik. Polsko, Slovensko, Česko, Maďarsko, 2009.
5. *Jestem mordercą*. [film]. Režie Maciej Pieprzyc. Polsko, 2016.
6. *Jordskott* [televizní pořad]. Švédsko, SVT, 2015-2016.
7. *Kruk. Szepty slychać po zmroku / z wizytą na planie / oryginalna produkcja CANAL+*. YouTube. CANAL Plus Polska. [vlozeno 2018-03-08], [cit. 2020-03-26]. Dostupné z:
https://www.youtube.com/watch?v=St3YJe_MC4A&feature=emb_title.
8. *Kruk. Szepty slychać po zmroku*. [televizní seriál]. Polsko, Canal+, 2018.
9. *Mała wielka miłość*. [film]. Režie Łukasz Karwowski, Polsko, 2008.
10. *Roseanne*. [televizní seriál]. USA, ABC, 1988-2018.
11. *The Big Bang Theory*. [televizní seriál]. USA, CBS, 2007-2019.
12. *Timeshift. Nordic Noir: The Story of Scandinavian Crime Fiction* [epizoda dokumentárního seriálu], Velká Británie, 2011. [2020-08-08] Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=RiwObVhyoc8>.
13. *Twarzą w twarz*. [televizní seriál], Polsko, TVN, 2007-2008.
14. *Tylko nie mów nikomu* [film]. Režie Tomasz Sekielski. Polsko, 2019.

Literatura

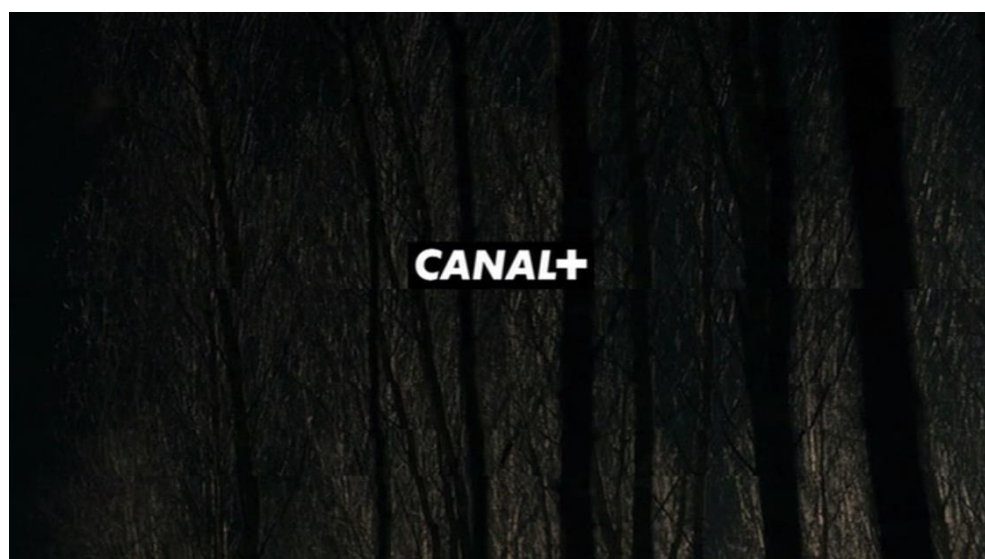
1. BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.
2. BUTLER, Jeremy G. a Amanda D. LOTZ. *Television: visual storytelling and screen culture*. Fifth edition. New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-74400-4.
3. CZAJA, Kamila. Spózniony mściciel: "Kruk. Szepty slychać po zmroku" – recenzja finału. In: *SerialOwa* [online]. Częstochowa, 24.04.2018 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: <https://www.serialowa.pl/173244/kruk-szepty-slychac-po-zmroku-recenzja-final/>
4. DYER, Richard. *Stars*. London: British Film Institute, 1998. ISBN 0-85170-643-6.
5. GERTZ, Gilan. Film noir. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2020 [cit. 2020-07-21].
6. HARZER, Filip. *Konec tíživého mlčení?: ‚Doufám, že se něco změní,‘ říká režisér filmu o zneužívání dětí v polské církvi* [online]. 14.05.2019 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/jen-nikomunerikej-tomasz-sekielski-tylko-nie-mow-nikomu-katolicka-cirkev_1905140615_haf
7. KEMPNA-PIENIAŻEK, Magdalena. *Neo-noirciemne zwierciadło czasów kryzys: Ciemne zwierciadło kryzysu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015. ISBN 9788380124165.
8. KOPAŃKO, Karol. *Canal+ wraca do korzeni: Oto blisko 25 lat historii marki w Polsce* [online]. 27.09.2019 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.spidersweb.pl/2019/09/canal-historia.html>.
9. KOZŁOWSKI, Konrad. Takiego serialu potrzebuje polska telewizja: Kruk - recenzja. In: *AntyWeb* [online]. Warszawa, 23.04.2018 [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://antyweb.pl/takiego-serialu-potrzebuje-polska-telewizja-kruk-recenzja-przedpremierowa/>
10. Kruk. Szepty slychać po zmroku. *FilmPolski.pl* [online]. Łódź: Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w

- Łodzi., 2019, 24.10.2019 [cit. 2020-07-18]. Dostępne z: <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1244898>.
11. KVASNICA, Jaroslav Monte. Krkavci: Vlci nebes. In: *IFauna* [online]. Brno, 2000, 01.01.2010 [cit. 2020-04-03]. Dostępne z: <https://www.ifauna.cz/okrasne-ptactvo/clanky/r/detail/4689/krkavci-vlci-nebes/>.
12. MITTELL, Jason. *Genre and television: from cop shows to cartoons in American culture*. New York, N.Y.: Routledge, 2004, xviii, 238 s. ISBN 0-415-96903-4.
13. O firmie. *Canal+: Platforma* [online]. Varšava [cit. 2020-04-28]. Dostępne z: <https://pl.canalplus.com/o-firmie>.
14. *Panoptikum: Film / Nowe media – Sztuki wizualne* [online]. 27. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2018 [cit. 2020-07-22]. ISSN 1730-7775. Dostępne z: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/panoptikum/issue/view/232/PAN%2020>.
15. POŁASKI, Krzysztof. "KRUK. Szepty słycać po zmroku": Polski western pełną gębą! Najsmaczniejszy serialowy kąsek tej wiosny? In: *Telemagazyn* [online]. Warszawa, 18.03.2018 [cit. 2020-08-16]. Dostępne z: <https://www.telemagazyn.pl/artykuly/kruk-szepty-slychac-po-zmroku-recenzja-polski-western-pelna-geba-najsmaczniejszy-serialowy-kasek-tej-wiosny-63664.html>
16. SANDERS, Steven M. a Aeon J. SKOBLE. *The philosophy of TV noir*. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2008. ISBN 978-0-8131-2449-0.

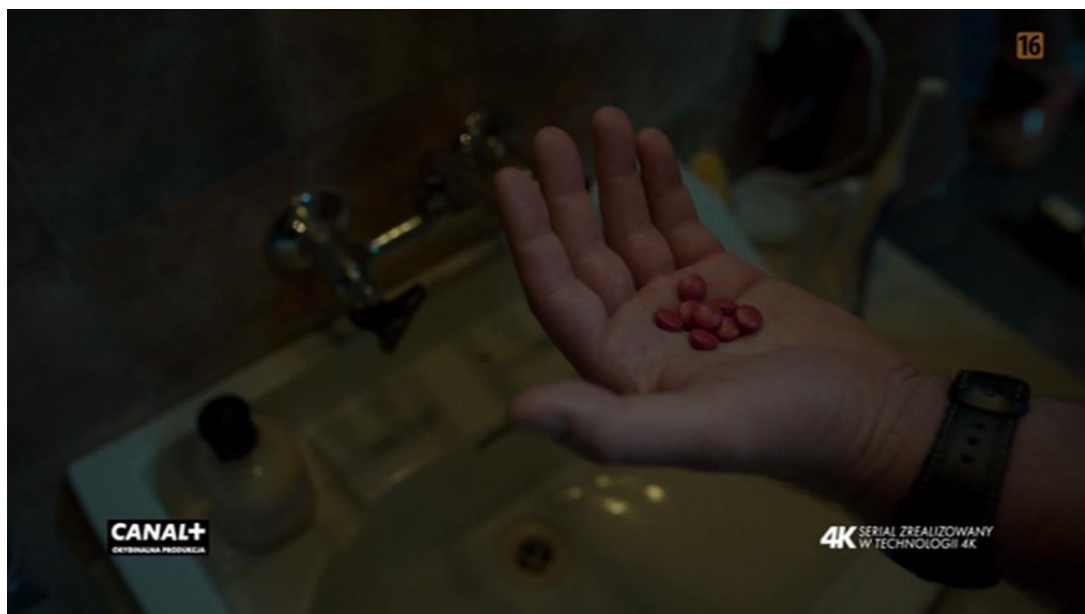
Obrazové přílohy

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

Obrázek 4

Obrázek 5

Obrázek 6

Obrázek 7

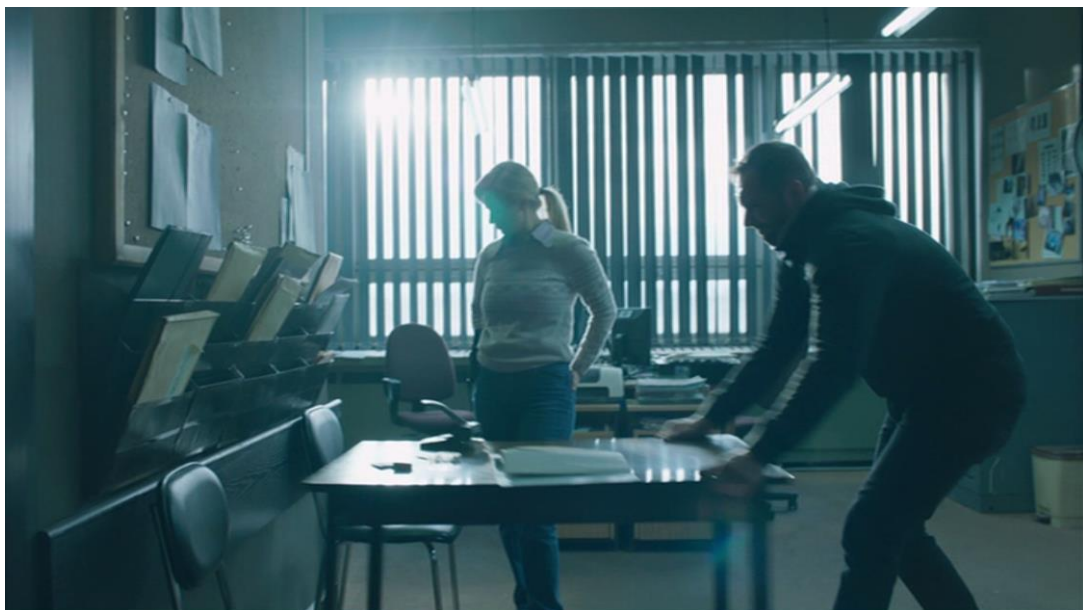
Obrázek 8

Obrázek 9

Obrázek 10

Obrázek 11

Obrázek 12

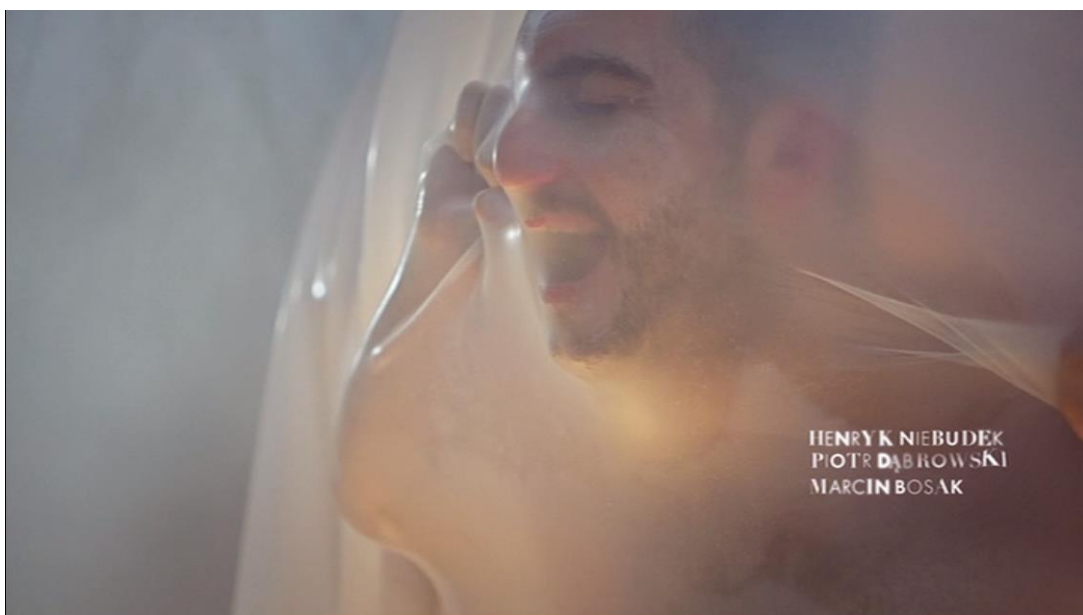
Obrázek 13

Obrázek 14

Obrázek 15

Obrázek 16

Obrázek 17

Obrázek 18

Obrázek 19

Abstrakt

NÁZEV:

Analýza hlavní postavy v polské minisérii Kruk. Szepty slychać po zmroku

AUTOR:

Kateřina Mrůzková

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. et Mgr. Jana Jedličková, Ph.D.

ABSTRAKT:

Ústředním tématem mé bakalářské práce je analýza konstrukce fikční postavy komisaře Adama Kruka z polské detektivní minisérie *Kruk. Szepty slychać po zmroku*, kterou vyprodukovala a odvysílala komerční televizní stanice Canal+. Analýza se drží znaků postavy, které vytyčil Jeremy G. Butler ve své knize *Television: visual storytelling and screen culture*. Nad rámec Butlerových aspektů svou pozornost zaměřuji na analýzu způsobu existence alter ega analyzované postavy. Postava Adama Kruka vyniká minimálně v porovnání postav fikčního světa minisérie právě svým alter egem. Závěrečná práce se mimo jiné okrajově zabývá také postavami *nordic noir*, zejména ve vztahu k hlavní postavě.

KLÍČOVÁ SLOVA:

televizní postava, televizní noir, nordic noir, polská minisérie

Abstract

TITLE:

Analysis of the main character in Polish mini series Kruk. Szepty słyhać po zmroku

AUTHOR:

Kateřina Mrůzková

DEPARTMENT:

Department of Theatre and Film Studies

SUPERVISOR:

Mgr. et Mgr. Jana Jedlićková, Ph.D.

ABSTRACT:

The main topic of my bachelor's work is the analysis of the fictional character's construction of inspector Adam Kruk from Polish detective mini series *Kruk. Szepty słyhać po zmroku* produced and broadcast by commercial TV channel Canal+. The analysis is based on the features of the character set by Jeremy G. Butler in his book *Television: visual storytelling and screen culture*. Beyond Butler's aspects I focus on the analysis of existing of analyzed character's alter ego. The character of Adam Kruk is at least distinguished by his alter ego in comparison with characters of fictional world of the mini series. This work also deals with *nordic noir* in a marginal way, especially in relation to the main character.

KEYWORDS:

Television character, television noir, nordic noir, Polish miniseries